

Hanzehogeschool Groningen

Opleidingen: **Bedrijfseconomie & Financial Services
Management, hbo bachelor;**
Croho: **BE: 34401, FSM: 34414**
Varianten: **BE: deeltijd, voltijd en duaal
FSM: voltijd**

Visitatiedatum: **25 april 2007**

Inhoud	3
Deel A: Onderwerpen	5
1.1 Voorwoord	7
1.2 Inleiding	7
1.3 Werkwijze	8
1.4 Oordeelsvorming	10
1.5 Oordelen per facet en onderwerp	11
Deel B: Facetten	13
Onderwerp 1 Doelstelling van de opleiding	15
Onderwerp 2 Programma	18
Onderwerp 3 Inzet van Personeel	31
Onderwerp 4 Voorzieningen	34
Onderwerp 5 Interne kwaliteitzorg	37
Onderwerp 6 Resultaten	42
Deel C: Bijlagen	45
Bijlage 1: Onafhankelijkheidsverklaring panelleden	46
Bijlage 2: Deskundigheden panelleden	53
Bijlage 3: Bezoekprogramma	57
Bijlage 4: Overzichtslijst van door de opleiding ter inzage gelegd materiaal	61
Bijlage 5: Eindkwalificaties	66
Bijlage 6: Domeinspecifieke referentiekader	67

Deel A: Onderwerpen

1.1 Voorwoord

Dit rapport is het verslag van het panel dat in opdracht van NQA de opleidingen Bedrijfseconomie en Financial Services Management van de Hanzehogeschool Groningen heeft onderzocht. Het beschrijft de werkwijze, de bevindingen en de conclusies. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in het kader van de accreditatie van hogere beroepsopleidingen. Het onderzoek is begonnen in maart 2007, toen het zelfevaluatie-rapport bij NQA is aangeleverd. Als onderdeel van het onderzoek heeft het panel de opleiding gevisiteerd op 25 april 2007.

Het panel bestond uit:

De heer drs. N.J.M.Kwantes RB (domeinpanellid Financial Services Management);

De heer drs. J.N. Leppink (domeinpanellid Bedrijfseconomie);

De heer V.T. Lee Piang (studentpanellid);

De heer drs. L.S. van der Veen (NQA-auditor);

Mevrouw A.H.F. Klandermans (NQA junior-auditor).

Dit panel voldoet aan de eisen zoals gesteld in het document *Protocol ter beoordeling van de werkwijze van visiterende en beoordelende instanties* van de NVAO (22 augustus 2005). Het panel beschikt over relevante werkvelddeskundigheid en over vakdeskundigheid. Onder vakdeskundigheid wordt verstaan het vertrouwd zijn met de meest recente ontwikkelingen en vertrouwd met lesgeven en beoordeling en toetsing minstens op het niveau/oriëntatie van de te beoordelen opleiding. Daarnaast beschikt het panel over onderwijsdeskundigheid, studentgebonden deskundigheid en visitatiedeskundigheid (zie bijlage 2).

De heer Leppink kon als gevolg van ziekte niet bij het visitatiebezoek aanwezig zijn. Hij is voor het overige wel bij het visitatieproces betrokken geweest.

Het rapport bestaat uit drie delen:

- Deel A: een hoofdrapport, het Onderwerprapport, waarin de oordelen van het panel over de basiskwaliteit van de opleiding op onderwerpniveau worden uitgesproken met daarbij de overwegingen waarop die oordelen zijn gebaseerd. Het gaat hier om oordelen in de gradatie positief/negatief. Tevens wordt hier het eindoordeel geformuleerd.
- Deel B: een Facetrapport waarin op facetniveau door het panel oordelen en argumenten ter onderbouwing van dat oordeel worden gegeven. De oordelen gaan uit van de vierpuntsschaal (onvoldoende, voldoende, goed en excellent) conform het voorschrift van de NVAO. Uitzondering hierop is facet 2.6, als gevolg van aanvullende instructies van de NVAO wordt hier het oordeel voldaan of niet voldaan gegeven. Dit Facetrapport vormt de basis van het Onderwerprapport.
- Deel C: hierin zijn alle relevante bijlagen opgenomen.

1.2 Inleiding

De Hanzehogeschool Groningen is in 1993 ontstaan na een fusie van de Rijkshogeschool Groningen en de Hanzehogeschool Groningen. Tot september 2004 had de Hanzehogeschool Groningen een faculteitsstructuur. In september 2004 zijn de vier

faculteiten opgeheven en zijn de bacheloropleidingen ondergebracht bij 18 Schools, ook wel aangeduid als Instituut of Academie. De hogeschool heeft op dit moment ongeveer 70 bacheloropleidingen en 11 master- en voortgezette opleidingen met ruim 20.000 studenten en ruim 2.200 medewerkers. Binnen de hogeschool wordt toegepast onderzoek verricht waarmee het onderwijs zich permanent vernieuwt en toegespitst blijft op de dagelijkse praktijk. Op dit moment heeft de hogeschool 18 lectoraten en zijn 7 lectoraten in voorbereiding. Een aantal lectoraten is gebundeld in kenniscentra, die zich elk richten op een breed onderzoeksthema.

In het nieuwe strategische plan van de hogeschool *Focus 2010* (2005) zijn de kennissamenleving en internationalisering centrale thema's. De ambitie van de hogeschool is kort samengevat in de missie: *De Hanzehogeschool Groningen leidt ondernemende, maatschappelijk verantwoordelijke en internationaal georiënteerde professionals op en draagt bij aan de kenniscirculatie in Noord-Nederland.* Voor de hele hogeschool zijn in het HG-Onderwijskader afspraken vastgelegd ten aanzien van onderwijsaanbod, programmering, studieloopbaanbegeleiding, onderwijsorganisatie en de ontwikkeling van brede bachelors.

Het instituut voor Financieel Economisch Management (FEM ofwel 'het instituut') is een van de 18 Schools binnen de hogeschool. Op grond van hun inhoudelijke verwantschap zijn de opleidingen Accountancy (AC-voltijd), Bedrijfseconomie (BE-voltijd en BE-deeltijd), Fiscale Economie en Financial Services Management (FSM-voltijd) ondergebracht in dit instituut. De duale variant van de opleiding Bedrijfseconomie is ondergebracht bij het Gilde HBO. Alle Gilde HBO-opleidingen van de hogeschool zijn organisatorisch ondergebracht bij het Instituut voor Marketing en Management.

De opleiding BE is een vierjarige opleiding die sinds 1979 in Groningen bestaat. De opleiding kent de volgende varianten: BE- voltijd, BE-deeltijd (nieuw: sinds september 2006; oud: wordt afgebouwd sinds september 2006; en Compact: wordt afgebouwd sinds 2004-2005) en BE-duaal. De duale varianten van de opleidingen AC en BE vormen met de duale varianten van Management, Economie en Recht (MER) en Commerciële Economie (CE) het Gilde HBO. Aan de opleiding BE studeren in oktober 2006 totaal 588 studenten: 459 voltijdstudenten, 110 deeltijdstudenten en 23 duale studenten.

De opleiding FSM is een vierjarige opleiding die sinds 2002 bestaat en voortkomt uit de afstudeerrichting Bank- en Verzekeringswezen van de MER. Aan de opleiding FSM studeren in oktober 2006 totaal 110 studenten. Student/docent ratio beide opleidingen zowel voltijd als deeltijd 29,7:1 en Gilde HBO 35:1. Beide opleidingen vallen onder het domein Economics.

1.3 Werkwijze

De beoordeling van de opleiding door het panel verliep volgens de werkwijze zoals die is neergelegd in het *Beoordelingsprotocol* van NQA. Deze werkwijze wordt hieronder beschreven. Het onderzoek vond plaats op basis van het domeinspecifieke referentiekader dat voor de opleiding geldt (zie facet 1.1).

NQA onderscheidt drie fasen in het visiteren: de voorbereidingsfase, het eigenlijke bezoek door het panel en de rapportagefase. Hieronder volgt een korte toelichting per fase.

De voorbereidingsfase

Allereerst heeft een NQA-auditor het zelfevaluatie-rapport gecontroleerd op kwaliteit en compleetheid (de validatie) en daarmee op bruikbaarheid voor de visitatie. Vervolgens bereiden de panelleden zich in de periode maart 2007 inhoudelijk voor op het bezoek in april 2007. Zij bestudeerden het zelfevaluatie-rapport (en bijlagen), formuleerden in een beoordelingsformat hun voorlopige oordelen op basis van argumenten en zij formuleerden vraagpunten. Zij gaven hun bevindingen door aan de NQA-auditor. Op basis van een overzicht van voorlopige oordelen inventariseerde de NQA-auditor tenslotte kernpunten en prioriteiten voor materialenonderzoek en gesprekken. Tijdens een voorbereidende vergadering is het bezoek door het panel voorbereid.

De opleiding heeft in haar zelfevaluatie-rapport kenbaar gemaakt voor welk domeinspecifiek referentiekader zij kiest. De NQA-auditor heeft met de domeindeskundigen in het panel bekeken of sprake is van adequate domeinspecifieke doelstellingen, of dat nadere aanvulling dan wel nadere specificatie nodig is. In het facetrapport is aangegeven op welke landelijke beroeps- en opleidingsprofielen het domeinspecifieke kader (en het opleidingsprogramma) is gebaseerd.

Het bezoek door het panel

NQA heeft een bezoekprogramma ontwikkeld voor de (dag-)indeling van het bezoek door het panel dat is aangepast aan de specifieke situatie van de opleiding (bijlage 3). Er vonden gesprekken plaats met het opleidingsmanagement, het College van Bestuur, docenten, studenten, afgestudeerden en met werkveldvertegenwoordigers. Aan het begin en tijdens het bezoek heeft het panel ter inzage gevraagd materiaal bestudeerd. Tussen de gesprekken door heeft het panel ruimte ingelast om de bevindingen uit te wisselen en te komen tot gezamenlijke en meer definitieve (tussen-)oordelen. De bevindingen zijn door de panelleden beargumenteerd. Aan het einde van het bezoek heeft de voorzitter een mondelinge terugkoppeling gegeven van enkele indrukken en ervaringen van het panel, zonder expliciete oordelen uit te spreken.

De fase van rapporteren

Door NQA is, op basis van de bevindingen van het panel, een tweeledige rapportage opgesteld, bestaande uit een facetrapport en een onderwerprapport, waarin de kwaliteit van de opleiding is beoordeeld. Met dit rapport kan de opleiding accreditatie aanvragen bij de NVAO.

De opleiding heeft in mei 2007 een concept van het Facetrapport (deel B) voor een controle op feitelijke onjuistheden ontvangen. Naar aanleiding daarvan zijn enkele wijzigingen aangebracht. In het Onderwerprapport (deel A) wordt door NQA een oordeel op de onderwerpen en op de opleiding als geheel gegeven. Dit rapport is in juni 2007 voor een controle op feitelijke onjuistheden aan de opleiding voorgelegd.

Het definitieve rapport is door het panel vastgesteld in juli 2007. Het visitatierapport is uiteindelijk in juli 2007 ter beschikking gesteld aan de opleiding, die het samen met de accreditatieaanvraag kan indienen bij de NVAO.

1.4 Oordeelsvorming

In dit hoofdstuk wordt per onderwerp een oordeel uitgesproken op basis van weging van de facetten die van dat onderwerp deel uitmaken. Bij deze weging spelen de beslisregels zoals die door de NQA in het *Beoordelingsprotocol* zijn geformuleerd en nader uitgewerkt in de notitie *Handreiking voor oordeelsvorming* een belangrijke rol. Tevens is bij de beoordeling rekening gehouden met accenten die de opleiding eventueel legt, het domeinspecifieke kader en een vergelijking met andere relevante opleidingen op een aantal aspecten. Het eindoordeel is voorzien van een aanvullende tekst als sprake is van:

- weging van de oordelen op facetniveau;
- benchmarking;
- generieke bevindingen die het facetniveau overschrijden;
- bepaalde accenten respectievelijk 'best practices'.

In de oordelen per onderwerp wordt steeds een herhaling gegeven van de oordelen op de facetten gevolgd door een weging die leidt tot het eindoordeel. De (uitgebreide) argumentatie is te vinden in het facetrapport. Daar waar een argumentatie/beoordeling voor de deeltijd en/of de duale variant afwijkt van de voltijd, is dit expliciet vermeld. Indien niet vermeld, gelden voor de deeltijd- c.q. duale variant dezelfde argumentatie/oordelen als voor de voltijddopleiding.

1.5 Oordelen per facet en onderwerp

Onderwerp/Facet	Bedrijfseconomie (vt, dt, dual)	Financial Services Management (vt)
Onderwerp 1 Doelstelling van de opleiding		
1.1 Domeinspecifieke eisen	Voldoende	Voldoende
1.2 Niveau bachelor	Goed	Goed
1.3 Oriëntatie HBO bachelor	Goed	Goed
<i>Totaaloordeel</i>	Positief	Positief
Onderwerp 2 Programma		
2.1 Eisen HBO	Goed	Goed
2.2 Relatie doelstellingen en inhoud programma	Goed	Goed
2.3 Samenhang in opleidingsprogramma	Goed	Goed
2.4 Studielast	Goed	Goed
2.5 Instroom	Goed	Goed
2.6 Duur	Voldaan	Voldaan
2.7 Afstemming tussen vormgeving en inhoud	Goed	Goed
2.8 Beoordeling en toetsing	Goed	Goed
<i>Totaaloordeel</i>	Positief	Positief
Onderwerp 3 Inzet van Personeel		
3.1 Eisen HBO	Goed	Goed
3.2 Kwantiteit personeel	Goed	Goed
3.3 Kwaliteit personeel	Goed	Goed
<i>Totaaloordeel</i>	Positief	Positief
Onderwerp 4 Voorzieningen		
4.1 Materiële voorzieningen	Goed	Goed
4.2 Studiebegeleiding	Goed	Goed
<i>Totaaloordeel</i>	Positief	Positief
Onderwerp 5 Interne kwaliteit zorg		
5.1 Evaluatie resultaten	Goed	Goed
5.2 Maatregelen tot verbetering	Goed	Goed
5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en het beroepenveld	Goed	Goed
<i>Totaaloordeel</i>	Positief	Positief
Onderwerp 6 Resultaten		
6.1 Gerealiseerde niveau	Goed	Voldoende
6.2 Onderwijsrendement	Voldoende	Voldoende
<i>Totaaloordeel</i>	Positief	Positief

1.5.1 Doelstelling opleiding

Facet 1.1 is als voldoende beoordeeld, de andere twee facetten als goed.

Het oordeel op het onderwerp 'Doelstelling van de opleiding' is voor de opleidingen derhalve positief.

1.5.2 Programma

Het facet 'Duur' is als voldaan beoordeeld. Alle andere facetten zijn als goed beoordeeld.

Het oordeel op het onderwerp 'Programma' is voor de opleidingen derhalve positief.

1.5.3 Inzet van personeel

Alle drie de facetten zijn als goed beoordeeld.

Het oordeel op het onderwerp 'Inzet van personeel' is voor de opleidingen derhalve positief.

1.5.4 Voorzieningen

Beide facetten zijn als goed beoordeeld.

Het oordeel op het onderwerp 'Voorzieningen' is voor de opleidingen derhalve positief.

1.5.5 Interne kwaliteitszorg

Alle drie de facetten zijn als goed beoordeeld.

Het oordeel op het onderwerp 'Interne kwaliteitszorg' is voor de opleidingen derhalve positief.

1.5.6 Resultaten

Facet 6.1 is voor de opleiding Bedrijfseconomie als goed beoordeeld en voor de opleiding Financial Services Management als voldoende. Facet 6.2 is voor beide opleidingen als voldoende beoordeeld.

Het oordeel op het onderwerp 'Resultaten' is voor de opleidingen derhalve positief.

Totaaloordeel

Op grond van voorgaand schema en de inhoudelijke onderbouwing daarvan blijkt dat de opleidingen op de zes de onderwerpen **positief** scoort, is de conclusie dat het totaaloordeel over beide opleidingen **POSITIEF** is.

Deel B: Facetten

Onderwerp 1 Doelstelling van de opleiding

Facet 1.1	Domeinspecifieke eisen	BE: Voldoende FSM: Voldoende
-----------	------------------------	---------------------------------

Criteria

- De eindkwalificaties van de opleiding sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en de beroepspraktijk gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk).

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- De opleiding BE (oud curriculum, zowel voltijd als deeltijd) werkt met het beroeps- en opleidingsprofiel dat in 1999 is vastgesteld door het Landelijk Overleg Opleidingen Bedrijfseconomie (LOO BE). Het competentieprofiel dat staat weergegeven in het beroeps- en opleidingsprofiel bevat 14 competenties, welke verdeeld zijn over drie groepen: algemene competenties, beroepsspecifieke competenties en gedrag- en reflectieve competenties. Het beroepsprofiel is door het werkveld gevalideerd.
- De domeincompetenties Economics zijn leidend voor het nieuwe curriculum van BE en staan vermeld in de blok en moduleboeken. In het nieuwe curriculum wordt nog wel uitgegaan van de beroepstaken zoals omschreven in het beroeps- en opleidingsprofiel 1999.
- De domeincompetenties voor het domein Economics zijn in 2004 vastgesteld. Deze domeincompetenties zijn gebaseerd op bestaande en in het relevante werkveld gevalideerde opleidingsprofielen.
- Voor de ontwikkeling van de duale variant BE zijn op landelijk niveau binnen het Gilde HBO competenties geformuleerd voor de vier studie jaren (*Curriculumoverzicht BE-duaal*). De Gilde competenties zijn andere dan de competenties in het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel BE. De Gilde-competenties zijn eerder in de tijd opgesteld, maar wijken inhoudelijk niet af van het landelijke beroepsprofiel BE.
- De deeltijd opleiding BE-compact is op landelijk niveau ontwikkeld. Als basis dienden de BE-competenties uit het beroeps- en opleidingsprofiel BE 1999. De competenties zijn zichtbaar in het curriculumoverzicht en de competentiematrix van de deeltijdopleiding BE-compact (*Curriculumoverzicht en Competentiematrix deeltijd BE-compact*).
- Binnen het Landelijk Overleg Hoger Onderwijs Financiële en Zakelijke Dienstverlening (LO HOFZD, hierna LOO FSM genoemd) is in 2001 het beroeps- en opleidingsprofiel hoger onderwijs financiële en zakelijke dienstverlening ontwikkeld. Bij het opstellen van dit profiel zijn betrokkenen vanuit FSM-opleidingen en vanuit de financieel-zakelijke branche betrokken, evenals deskundigen op verschillende niveaus. De opleiding FSM conformeert zich hier volledig aan.

- Het beroeps- en opleidingsprofiel FSM bestaat uit drie segmenten: werken aan de klant, werken aan de organisatie en werken aan jezelf. Deze drie segmenten vallen uiteen in zeven competentiegebieden, waarbinnen 26 competenties zijn geformuleerd (*Beroeps- en Opleidingsprofiel FSM 2001*).
- Binnen het instituut FEM heeft internationalisering de aandacht, maar de opleidingen willen dit meer ontwikkelen. Voor de verdere inbedding van internationalisering binnen het instituut is een visiedocument opgesteld (*Notitie Internationalisering 2006*). Dit document vormt het uitgangspunt voor een aantal internationaliseringactiviteiten, die voor cursusjaar 2006-2007 gepland zijn. Er worden onder andere contacten gelegd met buitenlandse opleidingen in het financieel-economische domein. Dit biedt volgens het instituut mogelijkheden om tot vergelijkingen van de beroepsprofielen en competenties van de opleidingen te komen.
- In het gesprek met het College van Bestuur komt naar voren dat internationalisering een van de speerpunten is van de hogeschool. Hoewel inmiddels een start is gemaakt met het internationaliseringbeleid binnen het instituut heeft dit voor de opleidingen tot nu toe nog weinig geleid tot internationale vergelijking van profielen en competenties. Op grond daarvan komt het panel tot het oordeel voldoende in plaats van goed.

Facet 1.2	Niveau bachelor	BE: Goed FSM: Goed
------------------	------------------------	-------------------------------------

Criteria

- *De eindkwalificaties van de opleiding sluiten aan bij algemene, internationaal geaccepteerde beschrijvingen van de kwalificaties van een Bachelor.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- In het overzicht *HBO-kwalificaties in relatie met de opleidingscompetenties van FEM-opleidingen HG* legt het instituut FEM het verband tussen de opleidingskwalificaties van de opleiding BE met de hbo-kwalificaties. Daaruit blijkt dat de hbo-kwalificaties goed terugkomen in de opleidingscompetenties van de verschillende varianten. Ook de drie rollen BE weerspiegelen de hbo-kwalificaties.
- In het overzicht *HBO-kwalificaties in relatie met de opleidingscompetenties van FEM-opleidingen HG* legt het instituut FEM het verband tussen de opleidingskwalificaties FSM met de hbo-kwalificaties. Daaruit blijkt dat de hbo-kwalificaties goed terugkomen in de opleidingscompetenties.
- De generieke hbo-kwalificaties komen overeen met de Dublin Descriptoren (*Vergelijking Dublin Descriptoren met HBO-kwalificaties 2002*).
- Het panel stelt vast dat in de opleidingsprofielen de uitwerking van de startcompetenties op bachelorniveau duidelijk is. Op basis van de matrices en vergelijkingen stelt het tevens vast dat beide opleidingen een goede koppeling maken tussen de Dublin Descriptoren enerzijds en de eindkwalificaties anderzijds.

Facet 1.3	Oriëntatie HBO bachelor	BE: Goed FSM: Goed
------------------	--------------------------------	-------------------------------------

Criteria

- *De eindkwalificaties zijn mede ontleend aan de door (of in samenspraak met) het relevante beroepenveld opgestelde beroepsprofielen en/of beroepscompetenties.*
- *De eindkwalificaties weerspiegelen het niveau van beginnend beroepsbeoefenaar in een specifiek beroep of samenhangend spectrum van beroepen waarvoor een HBO-opleiding vereist is of dienstig is.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- De competentieprofielen van BE en FSM die opgenomen zijn in de landelijke beroeps- en opleidingsprofielen, zijn tot stand gekomen in samenspraak met het werkveld (vergelijk facet 1.1).
- Het economisch domein omvat een breed terrein van beroepen waar de opleidingen BE en FSM voor opleiden. Deze beroepen hangen nauw met elkaar samen en kunnen elkaar in bepaalde mate ook overlappen. De kern van de beroepen waartoe de opleidingen van BE en FSM opleiden, wordt toegelicht in een document (*Het onderwijs bij FEM 2007*). Studenten die de opleiding BE of FSM afronden zijn opgeleid tot klant- resultaat- en organisatiegerichte beginnend beroepsbeoefenaren op hbo-niveau. Afgestudeerde BE'ers en FSM'ers zijn in staat om financieel-economische vraagstukken op adequate wijze te analyseren en op te lossen. Het WAC onderschrijft deze visie in het gesprek met het panel.
- De functie van de bedrijfseconoom kan zich richten op het financieel management, bedrijfskundig management of een combinatie van beiden. Studenten worden opgeleid voor zowel midden en hogere kaderfuncties op het gebied van financieel-economisch beheer, planning en budgettering, investeringsselectie, kredietverlening, administratieve organisatie, kwaliteitszorg, informatievoorziening, risicoanalyse, kostencalculatie en logistiek. Afgestudeerde BE'ers kunnen worden ingezet in een breed scala aan functies, onder andere assistent accountant, beleggings- of kredietadviseur, plannings- en budgetteringsmedewerkers, (assistent)controller, financieel beleidsmedewerker en kwaliteitsmedewerker. Doorgroeimogelijkheden zijn bijvoorbeeld controller of financieel directeur.
- Afgestudeerde FSM studenten vervullen functies op het vlak van advisering of intermediair, maar ook backoffice functies en meer managementondersteunende functies. Als breed opgeleide financieel dienstverleners vinden afgestudeerde FSM'ers ook functies waar ze zich richten op beheersing van geldstromen en financiële risico's. Financieel-zakelijk dienstverleners werken vooral bij banken en verzekeringsmaatschappijen, zowel nationaal als internationaal. Andere organisaties zijn effectenkantoren, beurzen, makelaars, pensioenfondsen en hypotheekadvieskantoren.

- Het instituut maakt gebruik van een aantal instrumenten waarmee geborgd wordt dat de eindkwalificaties het niveau van beginnend beroepsbeoefenaar weerspiegelen. Dit zijn onder andere de samenwerking in het LOO BE en LOO FSM en de inbreng van de werkveldadviescommissies van de FEM (WAC's) die gemiddeld drie tot zes keer per jaar bijeenkomen. De opleiding BE beschikt samen met de opleiding AC over een WAC en de opleiding FSM kent een eigen WAC. Op basis van het gesprek met de WAC's stelt het panel vast dat het werkveld wordt betrokken bij de koers van de opleidingen. De WAC's brengen ook ontwikkelingen in het werkveld in.
- Volgens de *HBO-Monitor 2005* (BE studenten van het oude voltijd curriculum, voor FSM nog niet beschikbaar) zijn studenten tevreden over hun huidige functie en vinden zij het functieniveau passen bij het opleidingsniveau. Volgens de *Keuzegids 2006* zijn studenten van beide opleidingen tevreden over de voorbereiding op hun loopbaan. Het panel stelt op basis van de gesprekken met het werkveld en alumni vast dat studenten van beide opleidingen worden opgeleid voor relevante functies op het niveau van beginnend beroepsbeoefenaar.

Onderwerp 2 *Programma*

Facet 2.1	Eisen HBO	BE: Goed FSM: Goed
------------------	------------------	-------------------------------------

Criteria

- *Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroepspraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk en/of (toegepast) onderzoek.*
- *Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied / de discipline.*
- *Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroepsvaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- De opleidingen voldoen aan de eisen van het hogeschool onderwijskader ten aanzien van het praktijkcomponent, minimaal 24 credits praktijk. De praktijkgerichtheid van het curriculum kenmerkt zich op vele manieren, onder andere de inzet van docenten met praktijkervaring, inzet van gastdocenten, bedrijfsbezoeken, Action Learning-opdrachten en opdrachten in samenwerking met werkgevers. Deeltijd en duale studenten leggen direct een relatie met eigen werkervaring door de theoretische component in de praktijk te brengen.
- De stage van BE voltijd in het de tweede helft van het derde studiejaar duurt 20 weken. Tijdens de stage is er een stageterugkomdag. In het vierde studiejaar werkt de BE-student drie dagen per week bij een bedrijf aan zijn afstudeeropdracht.
- Voltijdstudenten van FSM voeren in het derde en vierde studiejaar een stage uit. De derdejaars stage duurt twaalf weken, in het vierde jaar duurt de stage 20 weken.

De afsluitende afstudeeropdracht is vaak gerelateerd aan een praktijkprobleem uit de stage.

- Deeltijdstudenten van BE (oud en nieuw) krijgen een aantal bedrijfsbezoeken in het eerste jaar en diverse gastcolleges. Het afstuderen in de deeltijdvarianten vindt plaats in de laatste periode van de studie. Studenten zonder werkplek zijn verplicht een stage uit te voeren van zes maanden. Voor de vernieuwde variant zijn er vergelijkbare praktijkcomponenten. De meeste studenten van BE-Compact en BE-deeltijd beschikken over een relevante werkplek waar zij hun Action Learning-opdrachten uitvoeren.
- Duale studenten BE dienen te beschikken over een relevante werkplek. Voor studenten die nog geen werkplek hebben, verzorgt Gilde HBO sollicitatietrainingen en ondersteunt ze bij het zoeken naar een geschikte werkplek. In de wekelijkse studiegroepbijeenkomsten wisselen studenten werkervaringen uit. Uit het gesprek met studenten en het opleidingsmanagement blijkt dat de hogeschool een screening van de werkplek bij duale studenten uitvoert en adviseert over eventueel te nemen stappen.
- Docenten maken gebruik van werkveldervaringen en stage- en afstudeerbegeleiding en brengen die in hun onderwijs in. Een toenemend aantal docenten combineert een baan bij het instituut met werkzaamheden in het werkveld. In alle varianten gebruiken docenten casussen uit de praktijk, zijn er excursies, bedrijfsbezoeken, symposia en gastcolleges.
- Op de internetapplicatie blackboard is bij alle studieonderdelen aangegeven welke literatuur en welk ander studiemateriaal van toepassing is. Jaarlijks actualiseren docenten de boekenlijst. De keuze voor nieuwe vakliteratuur wordt gemaakt door docenten die in het betreffende vakgebied doceren. Het panel stelt op basis van het gesprek met studenten en materiaalbestudering vast dat het gebruikte materiaal actueel is.
- Het instituut is bezig met het opstarten van twee nieuwe lectoraten om kennis van buiten naar binnen te halen en onderzoek te koppelen aan opdrachten voor zowel studenten als docenten. De belangrijkste taak van de lectoraten is het uitvoeren, begeleiden en genereren van praktijkgericht onderzoek, waarbij zowel studenten als docenten betrokken zijn. Het panel stelt op basis van het gesprek met het opleidingsmanagement vast dat de onderzoeken bijdragen aan de verbetering en vernieuwing van de beroepspraktijk en aan de kenniscirculatie tussen FEM, bedrijven en organisaties in de publieke sector.
- Studenten van de voltijd varianten BE en FSM kunnen deelnemen aan inhouse-dagen bij bedrijven, een buitenlandse studiereis, symposium, borrellezingen en andere activiteiten georganiseerd door de studievereniging.
- De Rabobank biedt voltijd studenten BE en FSM een leerwerktraject aan, variërend van een half jaar tot anderhalf jaar. Studenten komen in dienst bij de bank en werken daar drie dagen in de week en volgen twee dagen per week studieonderdelen. Een deel van de stage en het afstuderen in het 4e studiejaar komt te vervallen, wel voeren studenten nog een afstudeeropdracht uit over een Rabobank specifiek onderwerp.

- FSM studenten krijgen een project 'kredietaanvraag' met ondermeer financiële gegevens van de ABN AMRO bank. Dit project wordt door medewerkers van de bank beoordeeld.
- Voor de opleiding BE verzorgt KPMG gastcolleges en ontvangt projectgroepen die voor medewerkers van KPMG een presentatie over management control geven.
- In het derde studiejaar bezoeken studenten van FSM enkele buitenlandse bedrijven tijdens de Londenreis. Bij de start van het tweede studiejaar bezoeken de studenten het bank- en verzekeringswezen, de Belastingdienst en het belastingadvieswezen in Nederland.
- Volgens de *Blokenquêtes 2005-2006* en de *SSA-enquête 2006* zijn studenten tevreden over de praktijkgerichtheid van de inhoud van het onderwijs, het studiemateriaal, de stages en het inspelen op nieuwe ontwikkelingen. Uit de *audit FEM 2006* (voltijd en deeltijd) blijkt dat studenten in het algemeen tevreden zijn over het onderwijs.
- Het panel ziet de actuele kennisontwikkeling bij studenten door bovengenoemde argumenten bevestigd in het gesprek met studenten en docenten. Het panel stelt uit het materiaal vast dat vakken voor toegepast onderzoek zoals statistiek is opgenomen in het gemeenschappelijke onderwijsblok 2.2, dat verplicht is voor alle studenten BE en FSM. In het FSM programma is ook het onderdeel Methoden en Technieken opgenomen (blok 3.3). Voor BE-studenten is binnen de minors ruimte voor toegepast onderzoek (blok 4.1 en 4.2). Het gaat hierbij met name om statistiek, SPSS en Methodologie.
- Het panel stelt vast dat de opleiding FSM voldoende aandacht heeft voor internationalisering, bij de opleiding BE heeft dit minder de aandacht. Het opleidingsmanagement geeft in het gesprek aan de internationalisering binnen beide opleidingen te verbeteren (vergelijk facet 1.1).
- Het panel is van mening dat het onderwijsprogramma de ontwikkeling van relevante competenties waarborgt. Studenten ontwikkelen zich via interactie met de beroepspraktijk. Het panel is van mening dat de opleiding op dit facet goed scoort.

Facet 2.2	Relatie doelstellingen en inhoud programma	BE: Goed FSM: Goed
------------------	---	-------------------------------

Criteria

- *Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties, qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.*
- *De eindkwalificaties van de doelstellingen zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.*
- *De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheden om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Als basis voor de twee opleidingen BE en FSM dienen de landelijke beroeps- en opleidingsprofielen. In elk profiel staan de competenties aangegeven die een afgestudeerde student verworven dient te hebben bij afronding van de opleiding. Aan de hand van de competenties in de profielen zijn de curricula van de opleidingen vormgegeven. In de curriculumoverzichten is zichtbaar dat elk onderwijsblok een eigen thema heeft en staat aangegeven welke competenties tijdens het onderwijsblok aan de orde komen.
- De opleidingen van FEM bestaan uit themagericht en competentiegericht onderwijs. Elk onderwijsblok heeft een centraal thema, dat terugkomt in de integrale beroepsopdracht in dat blok. De opdrachten worden ondersteund door studieonderdelen waarin theorie, concepten en vaardigheden worden uitgelegd en geoefend. Samen met de beroepsopdracht vormen de studieonderdelen een samenhangend geheel. Tijdens het werken aan de beroepsopdracht komen kennis, vaardigheden en houding geïntegreerd aan de orde. Studenten werken per blok aan het verwerven van de competenties. De curriculumoverzichten geven aan welke competenties in welke onderwijsblokken aan bod komen. Per opdracht zijn beoordelingscriteria geformuleerd, die gedurende de studie oplopen in moeilijkheidsgraad (*Curriculumoverzichten FEM*). Studenten en docenten bevestigen in de gesprekken met het panel deze werkwijze en de oplopende moeilijkheidsgraad in het programma.
- De voltijdvarianten BE en FSM bestaan, samen met AC en FE, uit acht gemeenschappelijke onderwijsblokken, in de eerste anderhalf jaar en in de eerste helft van het derde studiejaar. De thema's van de gezamenlijke onderwijsblokken behandelen diverse aspecten van de levenscyclus van een onderneming. In deze blokken wordt voor alle studenten een brede basis gelegd voor kennis en vaardigheden binnen het gehele economisch domein. De overige blokken zijn opleidingsspecifiek van karakter. In het tweede studiejaar volgt de student twee opleidingsspecifieke blokken zodat studenten relatief snel in aanraking komen met het eigen beroep. In het derde studiejaar zijn eveneens twee opleidingsspecifieke blokken.
- De propedeuse biedt studenten een beeld van het beroep en een introductie in de belangrijkste beroepsopdrachten in het werkveld van de professional. Hiermee is de propedeuse oriënterend, verwijzend en selecterend van aard.
- Het huidige vierde studiejaar (oude voltijd curriculum) bestaat per opleiding uit twee reguliere onderwijsblokken en een stage en afstudeeropdracht. In het nieuwe vierde studiejaar hebben studenten naast ruimte voor stage en afstuderen de mogelijkheid om een minor (30 credits) te volgen. Het oude curriculum FSM in het vierde studiejaar bestond uit een internationaal blok, een keuzeblok, de participerende stage en de afstudeeropdracht (gezamenlijk 2 onderwijsblokken). Het internationale blok heeft in afgeslankte vorm een plaats gekregen in het derde studiejaar van het nieuwe programma.
- De deeltijdvariant BE is in 2006-2007 gestart met een nieuw curriculum. Daarnaast bestaan binnen FEM de varianten BE-deeltijd oude stijl en BE-Compact. Bij de nieuwe variant is de integrale beroepsopdracht een Action Learning-opdracht.

Deze opdracht legt een koppeling tussen beroepspraktijk en onderwijs. Een blok bestaat naast de opdracht uit ondersteunende studieonderdelen en vormen zo een samenhangend geheel. Bij BE-Compact staat de Action Learning-opdracht centraal. Het curriculum van de oude variant is in de eerste twee studiejaar gelijk aan die van de deeltijdvarianten CE en MER. Ieder blok bestaat uit een variatie van studieonderdelen, waarbij veel gebruik gemaakt wordt van casuïstiek uit het werkveld. Deze variant kent in het derde studiejaar per onderwijsblok een Action Learning-opdracht.

- De eerste zes blokken van de duale varianten AC, BE, CE en MER binnen Gilde HBO zijn gemeenschappelijk. De daarop volgende twee blokken zijn voor de duale opleidingen AC en BE gemeenschappelijk. Het curriculum in het derde en vierde studiejaar is opleidingsspecifiek. Bij de duale variant vormt de student de koppeling tussen opleiding en werk. Een duale student werkt minimaal drie dagen per week op een relevante werkplek en is daarnaast twee dagen met specifieke studietaken bezig. Duale studenten leren zoveel mogelijk zelfstandig te sturen en controleren. Elk onderwijsblok bestaat uit werkactiviteiten op de werkplek, een Action Learning-opdracht en aanvullende colleges, practica en coaching. In deze onderdelen werkt de student aan de verwerving van de competenties in het onderwijsblok. De student, het bedrijf en de hogeschoolmentor zoeken gezamenlijk naar werkactiviteiten die leiden tot ontwikkeling van competenties. De verantwoording van de activiteiten en de relatie tot het competentieprofiel ligt bij de student zelf.
- Studenten zijn volgens de *Blokenquêtes 2005-2006* tevreden over de inhoud van het blok en het bereiken van de competenties. Volgens de *SSA-enquête 2006* zijn studenten niet tevreden over de mogelijkheden voor het leren en onderhouden van een vreemde taal. Tevens vinden zij het aantal onderdelen in het curriculum, die gericht zijn op het verwerven van competenties voor de internationale beroepspraktijk, te weinig. De opleidingen geven vanaf studiejaar 2006 invulling aan internationalisering door in de curricula Engels als vreemde taal op te nemen voor minimaal 5 credits. Binnen elk onderwijsblok in het tweede studiejaar wordt rekening gehouden met internationale aspecten. Vanuit het internationaliseringproject wordt studeren in het buitenland, buitenlandstages, buitenlandreis, docentuitwisseling met buitenlandse partnerhogescholen en de inzet van buitenlandse gastdocenten gepromoot. Met behulp van Dialang is bij de propedeuse studenten een taaltest Engels afgenomen. Voor studenten die niet op het gewenste niveau zitten wordt extra onderwijs verzorgd (*Er gaat veel boven Groningen, Internationalisering binnen Instituut FEM 2005-2010, conceptnotitie*). Het panel ziet deze verbetering bevestigd in de gesprekken.
- Het panel is van mening dat de opleiding de relatie tussen de doelstellingen van de opleiding en de inhoud van het programma goed weergeeft in het materiaal. De relatie blijkt ook uit de gesprekken met studenten en docenten. In competentiematrices wordt de spreiding van vakken goed weergegeven. Het panel beoordeelt dit facet dan ook als goed.

Facet 2.3	Samenhang in opleidingsprogramma	BE: Goed FSM: Goed
------------------	---	-------------------------------------

Criteria

- *Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Binnen de curricula van de opleidingen vormt elk onderwijsblok een samenhangend geheel, gebaseerd op thema's en competenties. Horizontale en verticale samenhang is zichtbaar doordat alle curricula uit 16 onderwijsblokken (uitgezonderd BE-Compact) bestaan en alle competenties uit het betreffende beroeps- en opleidingsprofiel gedekt worden. De achtereenvolgende thema's volgen elkaar op logische wijze op. De thema's behandelen de levenscyclus van een onderneming en zoomen in op een aantal aspecten. De opleidingsspecifieke blokken zorgen daarbij voor een beroepsgerichte aanvulling (vergelijk facet 2.2). Een en ander is duidelijk herkenbaar in het studiemateriaal, dat het panel heeft ingezien.
- Studenten verwerven in vier leerlijnen binnen een onderwijsblok hun competenties. Er zijn integrale opdrachten en projecten bij de voltijd varianten, Action Learning opdrachten en werkactiviteiten bij de deeltijd en duale varianten. Er is een lijn met ondersteunende theoretische studieonderdelen en een lijn met vaardigheden tijdens practica. Tevens is er een lijn met reflectie in de studieloopbaanbegeleiding.
- De voltijd curricula kennen een doorlopend studieloopbaanprogramma in het eerste en tweede studiejaar. De studenten hebben een vaste SLB'er die de studenten begeleidt. Een kerngroep ondersteunt in de voltijddopleidingen de diverse blokteams die het nieuwe curriculum ontwikkelen. De kerngroep gaat na of elk blokteam de diverse onderwijsonderdelen in onderlinge samenhang ontwikkelt. In het gesprek met het opleidingsmanagement wordt bevestigd dat de curricula regelmatig worden geëvalueerd.
- De Action Learning opdrachten zorgen in alle deeltijdvarianten en de duale variant voor een koppeling tussen onderwijs en werkplek. Alle deeltijdvarianten kennen een thematisch projectgecentreerde opbouw. Voor zowel de deeltijd als de duale variant geldt dat door de combinatie van werken in de praktijk en het volgen van onderwijs het mogelijk is om in de praktijk gebruik te maken van de theorie en tijdens het onderwijs praktijkervaringen in te brengen. Het verwerven van competenties vindt daarmee zowel plaats in het onderwijs als op de werkplekken en zorgt voor een samenhang tussen opleiding en werk. Studenten van deze varianten bevestigen in het gesprek met het panel de samenhang en de werkwijze binnen het curriculum.
- Volgens de *Blokenquêtes 2005-2006* zijn studenten tevreden over de samenhang tussen de verschillende onderdelen in het blok. Volgens de *HBO-Monitor 2005* zijn studenten tevreden over de samenhang tussen de vakken.

- Het panel is van mening dat beide opleidingen en alle varianten een duidelijke lijn in de horizontale en verticale samenhang hebben en dat er bij de deeltijd en duale routes goed zicht wordt gehouden op de relevantie en doorgroeimogelijkheden op de werkplek. Het panel komt hierdoor tot het oordeel goed.

Facet 2.4	Studielast	BE: Goed FSM: Goed
------------------	-------------------	-------------------------------------

Criteria

- *Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- In de omschrijvingen van de onderwijseenheden staat de studielast uitgedrukt in credits. Docentteams maken voor hun onderwijseenheid een inschatting van de studielast.
- Tijdens de eerste zes blokken van de voltijdvarianten kunnen studenten zonder studievertraging overstappen naar een andere opleiding binnen FEM. De opleidingen bieden studenten de mogelijkheid aan om in februari met de studie te starten. Studenten die na het eerste studiejaar 40 tot 52 credits hebben behaald volgen het doublanten traject. Als deze studenten halverwege hun tweede studiejaar 52 credits hebben behaald, kunnen ze doorstromen naar de hoofdfase in de februari-instroom (*Studiegidsen FEM 2006-2007*).
- Tijdens de opleiding biedt het instituut studenten de mogelijkheid aan om tentamens te herkansen. Bij de overgang van een oud naar een nieuw curriculum zorgt de opleiding voor voldoende herkansingsmogelijkheden om alsnog credits te halen. In een aantal gevallen worden ook herhalingscolleges aangeboden.
- De student moet bij de start van het derde studiejaar de propedeuse en minimaal 50 credits in de hoofdfase hebben gehaald om te mogen solliciteren naar een stageplaats. Om minors te volgen dienen studenten te voldoen aan een instapnorm. Deze norm wordt vooraf bekend gemaakt bij studenten. Studenten geven in het gesprek aan bekend te zijn met de instapnorm.
- In de voltijd en deeltijdvarianten wordt gebruik gemaakt van SLB'ers. De SLB'er volgt de student tijdens de studie, SLB is een doorlopende leerlijn door het curriculum. In de duale opleiding wordt gebruik gemaakt van hogeschoolmentoren. Zij begeleiden de student gedurende de gehele studie en bewaken de studievoortgang. Het panel ziet de (controlerende) functie van de SLB'er terug in de notulen van de bijeenkomsten.
- Het portfolio is een belangrijk instrument binnen de duale variant. Het portfolio bevat een CV en een productenoverzicht waarin onder andere een competentiegroeikaart is opgenomen. De groeikaart geeft steeds weer welke competenties de student heeft verworven en welke hij nog moet verwerven (zowel op het werk als binnen de

opleiding). Een student houdt daarmee zijn eigen ontwikkeling bij. Na elk onderwijsblok beoordeelt de hogeschoolmentor het portfolio. Daarmee wordt studieovertraging snel gesignaleerd.

- Binnen de opleidingen wordt gewerkt met het Bindend Studie Advies (BSA). Dit biedt de mogelijkheid de doorstroom en het succesvol afstuderen van studenten te bevorderen. Na twee blokken en na drie blokken in het eerste studiejaar krijgt de student een Dringend Studie Advies. Studenten die na het eerste studiejaar minder dan 40 credits hebben behaald, moeten de opleiding verlaten. Dit geldt evenzo voor studenten die aan het eind van hun tweede studiejaar de propedeuse niet hebben behaald.
- Voltijdstudenten van beide varianten studeren volgens de *Blokenquêtes 2005-2006* voldoende om aan de gemiddelde studielast per week te komen. Deeltijd studenten geven in de *SSA-enquête 2006* aan dat ze aan de gemiddelde studielast komen per week. Uit de *Keuzegids 2006* en de *Aansluitingsmonitor 2006* blijkt dat studenten tevreden zijn over de studeerbaarheid van de opleiding.
- Het panel is van mening dat de opleiding de student genoeg mogelijkheden biedt om het programma studeerbaar te maken. Het panel komt daarmee tot het oordeel goed.

Facet 2.5	Instroom	BE: Goed FSM: Goed
------------------	-----------------	-------------------------------------

Criteria

- *Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten: vwo, havo, middenkaderopleiding of specialistenopleiding (WEB) of daarmee vergelijkbare kwalificaties, blijkend uit toelatingsonderzoek.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- FEM biedt studenten verschillende leerroutes aan. De opleidingen BE en FSM bestaan als voltijdvariant. Daarnaast heeft BE ook een deeltijd- en duale variant. Het instituut hanteert voor beide opleidingen en alle varianten de wettelijke standaard toelatingseisen. Voor de voltijdopleiding is dit mbo-niveau 4, havo en vwo met profielen Economie en Maatschappij en Cultuur en Maatschappij (met economie 1) (*Onderwijs- en Examenregeling*). Studenten zijn niet verplicht over een relevante werkplek te beschikken. Voor de duale opleiding is dit wel verplicht.
- Toelaatbare vwo'ers en studenten die een propedeuse gehaald hebben bij een andere opleiding krijgen de mogelijkheid om de voltijdvariant van beide opleidingen in 3,5 jaar af te ronden (tempo studenten).
- Studenten die niet toelaatbaar zijn en 21 jaar of ouder zijn kunnen een toelatingsexamen afleggen. Om daaraan voorafgaand deficiënties weg te werken biedt de opleiding zomercursussen wiskunde en economie aan. Deze cursussen zijn ook geschikt voor mbo-studenten met een achterstand.

- De opleidingen maken gebruik van een intakegesprek (voltijd en duaal) of een EVC procedure (deeltijd) om te bepalen of vrijstellingen mogelijk zijn. Dit geldt voor studenten die zijn omgezwaaid van een universitaire opleiding of andere hbo-opleiding of voor studenten met werkervaring. Zowel voltijd als deeltijd studenten kunnen met hun studie starten in september of februari.
- Studenten uiten in de *Blokenquêtes 2005-2006*, de *SSA-enquête 2006* en de *Aansluitingsmonitor 2006* hun tevredenheid over de aansluiting op hun vooropleiding.
- Het panel is van mening dat de opleiding veel voorlichtingsactiviteiten organiseert voor instromende studenten en onder andere door het aanbieden van de zomercursussen mogelijkheden biedt om deficiënties weg te werken. Op basis van de gesprekken en het materiaal stelt het panel vast dat de opleiding op dit facet goed scoort.

Facet 2.6	Duur	BE: Voldaan FSM: Voldaan
------------------	-------------	-------------------------------------

Criteria

- *De opleiding voldoet aan formele eisen m.b.t. de omvang van het curriculum: hbo-bachelor: 240 studiepunten.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Uit de studiegids en de OER blijkt dat de totale omvang van de opleiding 240 ec's bedraagt. Elk onderwijsblok heeft een omvang van 15 credits. De opleiding voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.
- De totale studieduur van 240 ec's is gelijkmatig verdeeld over de verschillende onderwijsperiodes. De studiepunten zijn per studiejaar, periode en onderwijseenheid verantwoord in de Onderwijs- en Examenregeling (OER) en de Studiegids.

Facet 2.7	Afstemming tussen vormgeving en inhoud	BE: Goed FSM: Goed
------------------	---	-------------------------------

Criteria

- *Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.*
- *De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- De hogeschool heeft gekozen voor themagericht en competentiegericht onderwijs. In de voltijdvariant wordt elk thema geplaatst in een (beroeps)context. De curricula zijn zodanig opgezet dat de student een afnemende sturing ervaart en in toenemende mate zelfstandig werkt aan het verwerven van competenties. Tijdens de contacturen wordt gebruik gemaakt van verschillende werkvormen, zoals hoorcolleges, werkcolleges, practica, training, werken in projecten en groepsbijeenkomsten.

Naast de contacturen wordt van de student verwacht dat hij aan zelfstudie doet. Er wordt gewerkt in kleine projectgroepen. Het panel ziet de ontwikkeling van competenties en de toename van complexiteit in de studie terug in het materiaal en de gesprekken met studenten en docenten.

- Studenten werken in projectgroepen onder begeleiding van een coach. Naast de beroepsopdracht bestaat een onderwijsblok uit ondersteunende studieonderdelen in de vorm van werkcolleges en practica. De student heeft deze kennis en vaardigheden nodig om de beroepsopdracht uit te voeren. De werkcolleges zijn gericht op kennisoverdracht en zijn een belangrijk component van het blok. Ondersteunende studieonderdelen worden individueel getoetst.
- De deeltijdvariant (oud en nieuw) is zodanig opgebouwd dat er een mix is van contacttijd en zelfstudietijd, gebruik van werkvormen, begeleiding en ondersteuning. Studenten kunnen kiezen voor meer of minder contacttijd door de inzet van e-learning en de elektronische leeromgeving. Een student werkt ieder onderwijsblok aan een Action Learning opdracht, die de student kan uitvoeren op de werkplek. Hij werkt grotendeels individueel aan de uitvoering van de opdracht. In intervisiegroepen is gelegenheid om ervaringen uit te wisselen. Naast Action Learning opdrachten krijgen de studenten individuele zelfstudieopdrachten en zijn er hoor- en werkcolleges. Bij de opleiding BE-Compact worden verschillende werkvormen gehanteerd. De Action Learning opdrachten zijn leidend, daarnaast krijgen studenten bij het instituut hoor- en werkcolleges. In het curriculum wordt veel gebruik gemaakt van casuïstiek en wordt simulatie ingezet.
- In het Gilde HBO kent elk thema een Action Learning opdracht, bestaande uit een aantal deelopdrachten. De student voert deze Action Learning opdracht waar mogelijk uit met behulp van informatie van de eigen werkplek. Ter ondersteuning van deze opdracht zijn er colleges, training en studiegroepen 'werk'. Daarnaast zijn er onbegeleide studiegroepbijeenkomsten waarin studenten werkervaringen uitwisselen, leren van elkaar en samen werken in het kader van de groeps- en Action Learning opdrachten. Naast deze werkvormen werkt het Gilde HBO met portfolio's. In het portfolio neemt de student aspecten van de eigen ontwikkeling, zowel binnen als buiten de school, op. Het panel heeft de portfolio's van duale studenten bekeken en stelt vast dat dit een weergave is van de voortgang, van de realisatie van competenties en van de werkstukken. Het panel is van mening dat de weergave van de competentieontwikkeling nog aan diepgang kan winnen.
- Uit de *Blokenquêtes 2005-2006* en de *Keuzegids 2006* komt naar voren dat studenten tevreden zijn over de mate waarin het blok qua vorm en inhoud aansluit op eerdere blokken, de werkvormen in het studieonderdeel passen bij de doelen die nagestreefd worden.
- Het panel concludeert uit het materiaal en de gesprekken met studenten dat het didactisch concept in lijn is met de doelstellingen van de opleiding en de werkvormen hierbij aansluiten. Daarmee komt het panel tot het oordeel goed.

Facet 2.8	Beoordeling en toetsing	BE: Goed FSM: Goed
------------------	--------------------------------	-------------------------------------

Criteria

- *Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Toetsing en beoordeling maken in de visie van de opleiding integraal onderdeel uit van het competentiegericht didactisch concept. Het hogeschool brede kader toetsbeleid vormt de basis voor de uitwerking en implementatie van het toetsbeleid binnen FEM (*Visie toetsbeleid FEM 2005*).
- In elk onderwijsblok van de voltijdvarianten vinden tentamens van de theoretische studieonderdelen, toetsing van practica, toetsing van projecten en/of integrale opdrachten en toetsing van studieloopbaanbegeleiding plaats. Docenten die gezamenlijk het onderwijs in een bepaald onderwijsblok verzorgen, construeren in onderling overleg te toetsen. Voor het toetsen van projecten, integrale opdrachten en practica geldt dat dit verschilt per blok, afhankelijk van de beschikbaarheid van studenten en docenten, de aansluiting bij de leerinhoud en de wens om variatie aan te brengen in de toetsen. Studenten geven in het gesprek met het panel aan dat de feedback op de toetsen goed is.
- Theoretische studieonderdelen worden getentamineerd door middel van een schriftelijk tentamen met open of multiple choice vragen. Toetsing van projecten en opdrachten gebeurt door middel van eindverslagen en presentaties plus mondelinge verdediging. Bij onvoldoende inzet van een student in een projectgroep kan de groep in overleg met de docentcoach besluiten tot uitzetting van deze student. Toetsing van practica gebeurt op grond van aanwezigheid, inzet en beoordeling van specifieke opdrachten. Studieloopbaanbegeleiding kent verplichte inleveropdrachten. Studenten kunnen de beoordelingscriteria vinden op blackboard. In de studiegidsen staat per studieonderdeel aangegeven wat de competenties/doelstellingen zijn. Het panel ziet dit bevestigd in het materiaal en in het gesprek met studenten.
- In elk onderwijsblok bestaat de toetsing van duale studenten uit de beoordeling van het portfolio, naast de beoordeling van de presentatie/rapportage van de Action Learning-opdracht. Voor het beoordelen van de competentiegroei van de duale student wordt gebruik gemaakt van de competentiegroeikaart. Voor theoretische studieonderdelen vinden tentamens plaats. De bedrijfscoach beoordeelt de student minimaal twee keer per jaar. De hogeschoolmentor gebruikt de beoordeling van de bedrijfscoach als leidraad bij het vastleggen van de vooruitgang van de studenten (*Handboek Gilde hbo 2006-2007*)(*Toetsing in het Gilde hbo concept 2006*).
- De studenten vinden informatie over de beoordeling van de stages in de stagehandleidingen of stagebrochures van de opleidingen en varianten en op Blackboard. De docentbegeleider beoordeelt de stagiair aan de hand van de beoordelingscriteria en maakt hierbij gebruik van het oordeel in de stage-

beoordelingsformulieren en/of evaluatieformulieren van de stagebegeleider vanuit de stage-instelling.

- Tijdens het stagetraject BE bewaken stagiair, stagedocent en stagebegeleider van het bedrijf het werken aan de stagedoelstellingen uit het stageplan van de student. Criteria die beoordeeld worden door de stagementor zijn vakinhoudelijke kennis, sociale/communicatie vaardigheden en werkhouding. Tevens zijn verwerving van in het stageplan vastgelegde competenties, het niveau van de stage, gebruik van feedback en resultaatgerichtheid, criteria die beoordeeld worden door de stagedocent. Het panel vindt de stagebeoordeling passend bij de toetsing van vaardigheden en houding (*Stagehandleiding BE 2006-2007*).
- Studenten van FSM worden beoordeeld door hun stagedocent. Dit gebeurt middels een evaluatiegesprek met de student. De student wordt beoordeeld op de inzet en kwaliteit van de stagewerkzaamheden van de student evenzo op de voortgangsrapportages, aanwezigheid en uitvoering van opdrachten voor de stageterugkomdag, verslag functioneringsgesprek, evaluatieformulier stagebegeleider en stageverslag inclusief eindreflectie (*Stagehandleiding participerende stage FSM 2006-2007*).
- Studenten van de voltijd opleidingen hebben in het vierde studiejaar een stage en sluiten daarna hun opleiding af met een afstudeeropdracht. Studenten van de voltijddopleiding BE werken aan een praktijkopdracht die bestaat uit de advisering over een organisatieprobleem, een schriftelijk verslag daarvan, een mondelinge presentatie en verdediging. De beoordeling vindt plaats door een beoordelingscommissie die bestaat uit de begeleidende vakinhoudelijk docent, een tweede vakinhoudelijk docent en de docent BCN (bedrijfscommunicatie Nederlands). De afstudeerhandleiding geeft het beoordelingsmodel inclusief de weging van de onderdelen, een toelichting op de beoordelingscriteria en een beschrijving van de totstandkoming van het eindcijfer voor de afstudeeropdracht weer (*De afstudeeropdracht BE, 2005*). Tevens worden aspecten als onderzoeksopzet, probleemanalyse, onderzoekskwaliteit, originaliteit en creativiteit, vormgeving, kwaliteit van het rapport en conclusies en aanbevelingen van het onderzoek ook meegenomen in de beoordeling.
- Tijdens de vierdejaarsstage FSM komt de student in aanraking met grote vraagstukken. Een dergelijk vraagstuk kan de basis zijn voor de afstudeeropdracht. De eindbeoordeling vindt plaats door een beoordelingscommissie die bestaat uit de begeleidende vakinhoudelijk docent en een tweede vakinhoudelijk docent (*Afstudeerbrochure FSM 2006-2007*). De beoordeling van de afstudeeropdracht staat los van die van de stage. De stagedocent en een tweede examinerator voert de eindbeoordeling van de afstudeerstage en opdracht uit. Daartoe voert de docent een evaluatiegesprek met de student. De student wordt beoordeeld op de voortgangsrapportages, het verslag van het functioneringsgesprek, het evaluatieformulier van de bedrijfsmentor en het stageverslag inclusief eindreflectie. Het rapport dient te voldoen aan de criteria op een checklist, waaronder het hbo-niveau. Daarnaast kan de student een hogere score verdienen als er sprake is van onder andere extra theoretische diepgang, creativiteit in de informatieverzameling en

vernieuwend karakter. Het panel is van mening dat de wijze van toetsing bij het afstuderen bij beide opleidingen goed is.

- Deeltijd studenten BE sluiten hun opleiding af met alleen een afstudeeropdracht. Studenten van de deeltijd varianten worden beoordeeld op een schriftelijk rapport door de eerste examiner (tevens begeleider) en een tweede examiner. De examinatoren beoordelen ook de mondelinge presentatie en verdediging. In de afstudeerhandleiding staan de beoordelingscriteria vermeld voor het afstudeerrapport (*Afstudeerhandleiding BE deeltijd oude stijl 2006-2007*)(*Afstudeerhandleiding deeltijd BE-Compact 2006-2007*).
- Duale studenten BE werken in het laatste blok aan hun meesterstuk. Het meesterstuk is een proeve van bekwaamheid, waarbij de student laat zien de in de opleiding verworven competenties in praktijk te brengen. Het meesterstuk betreft een rapport met een analyse van het probleem van de opdrachtgever, een analyse met interpretaties en conclusie en aanbevelingen voor het beleid om het probleem praktisch op te lossen inclusief een stapsgewijs implementatievoorstel en budgetindicatie (*Meesterstuk Gilde HBO 2004*). Het meesterstuk wordt beoordeeld op het proces, het product en de mondelinge verdediging. Beoordeling van het proces en het product geschiedt op basis van de in het portfolio opgenomen zelfreflectieverslagen en de beoordeling van het meesterwerk. Bij verschil van mening is het oordeel van de hogeschoolmentor en de hogeschoolexpert doorslaggevend. De daadwerkelijke beoordeling van de afstudeerperiode betreft de eindbeoordeling van het portfolio. Hierin heeft de student alle bewijsstukken opgenomen waarmee hij de opleidingscompetenties heeft verworven.
- Voor een beter zicht op de kwaliteit van toetsen is in 2006 gestart met een toetscommissie voltijd/ deeltijd en een toetscommissie duaal. Deze commissies bestaan uit vertegenwoordigers van de opleidingen. De toetscommissie duaal maakt gebruik van het binnen landelijk Gilde HBO opgestelde toetskader (*Toetsing in het Gilde HBO 2006*) en het document over het beoordelen van een meesterstuk (*Meesterstuk Gilde HBO 2004*). De toetscommissie is bezig met de uitwerking van het toetsbeleid voor de duale opleidingen. Een probleem waar beide opleidingen een oplossing voor zoeken, is dat een docent vaak de toets ontwikkelt zonder dat intercollegiale toetsing plaatsvindt of kan plaatsvinden (*Verbeterplan toetsing FEM 2006*).
- Studenten zijn volgens de *Blokenquêtes 2005-2006* tevreden over de manier waarop doelen en inhoud van projecten en andere onderdelen getoetst worden. Volgens de *SSA-enquête 2006* sluiten de toetsen aan op de bestudeerde stof.
- Het panel heeft tijdens de visitatie toetsmateriaal ingezien. Het panel is van mening dat de inhoud en het niveau van de toetsen van het binnenschoolse curriculum goed zijn en dat er sprake is van duidelijke beoordelingen. Ook de stages en het afstuderen worden adequaat beoordeeld. Er zijn heldere criteria en procedures. Op grond van het materiaal en de gesprekken komt het panel tot het oordeel goed.

Onderwerp 3 *Inzet van Personeel*

Facet 3.1	Eisen HBO	BE: Goed FSM: Goed
------------------	------------------	-------------------------------------

Criteria

- *Het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroepspraktijk.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Het instituut FEM vindt praktijkgerichtheid bij docenten belangrijk en neemt dit aspect bij werving en selectie van nieuwe medewerkers expliciet mee.
- Uit de analyse van de CV's blijkt dat ongeveer tien van de 48 docenten recente werkervaring hebben en dat 23 docenten een functie in het werkveld hebben naast hun functie bij de opleidingen. Een aantal van hen verzorgt onderwijs buiten de hogeschool.
- De opleidingen bevorderen het contact van de docenten met het werkveld en de actualisering van hun kennis door hen regelmatig (afstudeer)stages te laten begeleiden, hen te betrekken bij uitwisselingsprogramma's en buitenlandse excursies en hen te laten deelnemen aan bedrijfsexcursies. Verder leggen docenten contacten met gastdocenten, die ervaringen uit het werkveld inbrengen door gastcolleges; combineert een aantal van hen de docentfunctie met een baan binnen het werkveld; volgen sommigen een docentstage (de afgelopen jaren vijf docenten FEM); bezoeken ze congressen en seminars; en neemt momenteel één docent deel aan de kenniskring van het lectoraat. Deze ervaringen nemen docenten mee bij de ontwikkeling, aanpassing en actualisering van het onderwijs.
- De controle op de praktijkgerichtheid van de docenten vindt onder andere plaats door functioneringsgesprekken met het management.
- Het panel stelt aan de hand van het materiaal vast dat het onderwijs verzorgd wordt door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroepspraktijk en beoordeelt dit facet daarmee als goed.

Facet 3.2	Kwantiteit personeel	BE: Goed FSM: Goed
------------------	-----------------------------	-------------------------------------

Criteria

- *Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Aan het Instituut FEM zijn 48 docenten verbonden in een formatieomvang van 34 fte. Vanwege de gemeenschappelijkheid van de opleidingen binnen het instituut is de verdeling per opleiding moeilijk te geven.
- Docenten werken in blokteams. Elk blokteam bestaat uit alle docenten die in dat blok onderwijs verzorgen, coachen of practica begeleiden.
- De student/docent ratio van het Instituut FEM is 31. De student/docent ratio voor de BE en FSM voltijd/deeltijd is in 2007 29,7. De opleiding geeft als reden voor dit verschil aan de hoge gemiddelde personeelslast van het instituut en het anders omgaan met de registratie van uren bij respectievelijk onderwijs en bedrijfsvoering en ondersteuning. Het Gilde HBO kent een student/docent ratio van 35 voor de studenten van de vier opleidingen.
- Bij langdurig ziekteverzuim wordt in samenwerking met P&O maatwerkoplossingen gezocht. De helft van de medewerkers vindt de werkdruk te hoog. Een structureel probleem bleek de urenvergoeding voor het verzorgen van onderwijs. Docenten hebben voor 2006/2007 extra uren gekregen voor het voorbereiden en verzorgen van onderwijs. Een ander probleem is een onevenwichtige taakbelasting voor docenten over de vier onderwijsblokken. Door de opleiding wordt dit opnieuw bekeken. Het opleidingsmanagement bevestigt dit in het gesprek met het panel. Uit het *Personeelstevredenheidsonderzoek 2005* blijkt dat 48% van de docenten de werkdruk en de spreiding van de werktijd acceptabel vindt en dat ze tevreden zijn over de sfeer binnen de opleiding en over de aandacht voor het welzijn van medewerkers. Het panel is van mening dat de opleidingen de problemen ten aanzien van de werkdruk goed hebben opgelost.
- Uit het gesprek met studenten blijkt dat docenten goed bereikbaar zijn en tijdig reageren op vragen. Het panel concludeert dat er voldoende personeel wordt ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen en beoordeelt dit facet als goed.

Facet 3.3	Kwaliteit personeel	BE: Goed FSM: Goed
------------------	----------------------------	-------------------------------------

Criteria

- *Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Uit de CV's blijkt dat het instituut beschikt over docenten met kennis van de praktijk en voldoende competenties. Een aantal docenten is bij meer opleidingsvarianten binnen FEM werkzaam. Deze docenten zorgen onder andere voor afstemming tussen de opleidingen.
- Uit de CV's van de docenten binnen FEM blijkt dat het merendeel een WO-opleiding heeft gevolgd, aangevuld met opleidingen en cursussen.

- Binnen FEM wordt voor de aanpassingen van de voltijdcurricula aan de BaMa structuur gebruik gemaakt van ontwikkelteams. De ontwikkelteams ontwikkelen onderwijseenheden aan de hand van richtlijnen en worden daarbij (onderwijskundig) ondersteund vanuit een kerngroep. Deze ondersteuning wordt gegeven in workshops, middels training on the job en door de onderwijskundige beoordeling van (tussen)producten.
- FEM heeft jaarlijks instituutsdagen en podiumbijeenkomsten. Uit het materiaal en de gesprekken blijkt dat de opleidingen actief inzetten op de onderwijskundige professionalisering van de docenten.
- Lectoraten stellen docenten in staat zich verder te professionaliseren, enerzijds in het betreffende kennisdomein, anderzijds in het verrichten van taken als onderzoek en contractactiviteiten. Kenniskringleden hebben de mogelijkheid om binnen het lectoraat te promoveren.
- FEM wil de vaardigheid in het onderwijzen in de Engelse taal bij het personeel verbeteren en de competenties op het gebied van internationalisering vergroten. De daarbij behorende docentscholing wordt opgenomen in het deskundigheidsbevorderingplan van cursusjaar 2007/2008.
- Door de verwachte (kennis) uitstroom in 2009 zal de hogeschool in 2007 gaan inventariseren welke kennisgebieden wegvallen en door wie dit ingevuld moet gaan worden. Daarbij wordt gedacht aan gerichte scholing en/of werving. Het panel stelt op basis van materiaal en gesprekken vast dat het opleidingmanagement serieus hierop anticipeert.
- Teamleiders van FEM hebben eens per jaar functioneringsgesprekken met docenten, in aansluiting bij de HRM-cyclus van de Hanzehogeschool (*W10 Notitie HRM Gesprekscyclus*). Hierin ligt de nadruk op het maken van resultaatafspraken en ontwikkeling. Naar aanleiding van dit gesprek maken teamleider en medewerker afspraken (onder andere over scholing) voor het komende jaar en worden meegenomen in hun POP (Persoonlijk Ontwikkelings Plan). Docenten die uitsluitend binnen het Gilde HBO onderwijs verzorgen hebben hun functioneringsgesprek met de opleidingsmanager Gilde. In de gesprekken met docenten wordt bevestigd dat de functioneringsgesprekken regelmatig worden gehouden overeenkomstig de beschreven systematiek.
- Het stafbureau P&O van de hogeschool biedt medewerkers diverse loopbaantrajecten aan waarvan binnen FEM gebruik wordt gemaakt. Enkele medewerkers hebben een personal coach. Docenten zonder didactische bevoegdheid dienen binnen drie jaar na hun aanstelling een didactische opleiding te volgen om een onderwijsbevoegdheid te halen. Dit wordt door het instituut gefaciliteerd.
- Volgens het *Personeelstevredenheidsonderzoek 2005* is 55% van de FEM docenten tevreden over de mogelijkheid die de FEM hen biedt op de hoogte te blijven van hun vakgebied. Tevens vinden zij over het algemeen dat zij voldoende gekwalificeerd zijn.
- Uit de *Blokenquêtes 2005-2006* blijkt dat de studenten van beide opleidingen en van alle varianten tevreden zijn over de manier waarop docenten hen stimuleren mee te denken bij projecten en overige studieonderdelen en over de uitleg van de docent.

Uit de *HBO-Monitor 2005* en *Keuzegids 2006* blijkt dat studenten tevreden zijn over de kwaliteit van docenten.

- Het panel is van mening dat het personeel gekwalificeerd is voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma. Tevens is het panel van mening dat de opleiding voldoende activiteiten ontplooit voor scholing en deskundigheidsbevordering bij docenten. Het komt om die reden tot het oordeel goed.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1	Materiële voorzieningen	BE: Goed FSM: Goed
------------------	--------------------------------	-------------------------------------

Criteria

- *De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Vanaf cursusjaar 2006/2007 is FEM ondergebracht in een nieuwe toren op het Zernikecomplex, op de 4^e t/m de 7^e verdieping. Het Gilde HBO bevindt zich op de 2e verdieping van de toren. Op de 4^e verdieping is een aantal ruimtes gecreëerd voor onderwijs, groepswork en zelfstudie door studenten. Op de 5^e en 7^e verdieping zijn docenten, teamleiders van de opleidingen gehuisvest. Op de 4^e en de 7^e verdieping bevindt zich een collegezaal.
- FEM maakt voor het onderwijs gebruik van verschillende lokalen in de toren en de aangrenzende gebouwen. Studenten maken gebruik van inplugpunten voor eigen notebooks, desktop PC's, raadpleeg PC's voor kortstondig gebruik en zogenaamde HELO-werkplekken (Hanze Elektronische Leeromgeving). Het aantal PC's dat beschikbaar is voor studenten ligt op 1 PC per 13 studenten en voor inplugpunten 1 op 5 studenten. Tevens beschikt de hogeschool over een draadloos netwerk waarvan studenten in toenemende mate gebruik maken. FEM beschikt over een pool van laptops die docenten en studenten kunnen lenen. In de gebouwen staan op diverse plaatsen print- en kopieermachines en alle lokalen beschikken over een overheadprojector, whiteboard en op aanvraag is een beamer of video beschikbaar. Sinds de verbouwing zijn er stilleruimtes gekomen, waar studenten rustig kunnen studeren.
- Docenten met een grote aanstelling beschikken over een eigen werkplek met PC; docenten met een kleine aanstelling kunnen gebruik maken van flexwerkplekken.
- Studenten kunnen naast databanken die via de Mediatheek worden aangeboden, binnen FEM gebruik maken van de Kluwer bibliotheek en de SRA-site. De centrale mediatheek maakt deel uit van een netwerk waarin collecties van een groot aantal bibliotheken zijn opgenomen, waaronder die van de Rijksuniversiteit Groningen (RuG).

Vanaf elke werkplek is er toegang tot de catalogus. De mediatheek is overdag, in de avonden en op zaterdag open.

- Uit de *Blokenquêtes 2005-2006* blijkt dat studenten tevreden zijn over de ICT-faciliteiten en de overige faciliteiten (lokalen, projectruimten en mediatheek). Uit de *SSA-enquête 2006* blijkt dat studenten matig tevreden zijn over de beschikbaarheid van het aantal computer- en notebookplekken. De opleiding geeft aan dat er vaak piekuren zijn waarop er minder pc's beschikbaar zijn. In 2007 is hier verandering in gekomen. Het aantal inplugpunten is uitgebreid. Volgens de *HBO-Monitor 2005* zijn studenten meer dan tevreden over de huisvesting en materiele voorzieningen.
- Het panel heeft de voorzieningen bezichtigd en stelt vast dat deze in voldoende mate aanwezig zijn, van goede kwaliteit zijn en het onderwijsproces goed faciliteren. Het beoordeelt het facet als goed.

Facet 4.2	Studiebegeleiding	BE: Goed FSM: Goed
------------------	--------------------------	-------------------------------------

Criteria

- *De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.*
- *De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- HELO is de Hanze Electronische Leeromgeving van de Hanzehogeschool. HELO is het belangrijkste informatiemedium voor informatie over hogeschool, de Schools en de opleidingen. FEM maakt gebruik van Blackboard, ProgRes en DOP (Digitale OnderwijsPlanner). Blackboard geeft informatie over alle onderwijsinhoudelijke, organisatorische en reglementaire zaken zoals lesroosters, klassenindelingen en mededelingen (ziek- en betermeldingen van docenten en lesroosterwijzigingen). FEM heeft een eigen site waar informatie te vinden is over het instituut. In ProgRes wordt de studievoortgang van de student bijgehouden (o.a. tentamencijfers). Het panel heeft deze voorzieningen bekeken en vastgesteld dat dit goed is.
- Drie tot vier keer per jaar brengt FEM een eigen nieuwsbrief uit voor studenten. Docenten ontvangen elke twee weken een nieuwsbrief met informatie over het instituut en de opleidingen. Voor vragen die niet via het raadplegen van Blackboard beantwoord kunnen worden, kan de student terecht bij de SLB'er en bij de Frontoffice van FEM.
- In september 2004 is bij de voltijdvarianten gestart met studieloopbaanbegeleiding voor de eerste twee studie jaren. Elke student heeft in deze twee jaren een vaste SLB'er. De begeleiding in het derde en vierde studiejaar vindt plaats door de stagebegeleider/afstudeerbegeleider, daarnaast is een studieadviseur beschikbaar. De rollen van de betrokkenen bij de studiebegeleiding staan beschreven in het document *Het onderwijs bij FEM*.

- De SLB bestaat in hoofdlijnen uit studieoriëntatie, beroepsoriëntatie, studievoortgang en reflectie. Hiervoor zijn handleidingen en informatie beschikbaar op Blackboard. In het eerste en tweede studiejaar vinden zowel individuele gesprekken tussen SLB'er en student als groepsbijeenkomsten plaats. Diverse aspecten van de studieloopbaan komen aan de orde. Vanaf 2006-2007 werken studenten met DOP (Digitale OnderwijsPanner), hiermee kan een student zich intekenen op onderwijs en tentamens. In het competentiegerichte leren binnen het instituut heeft naast de SLB'er ook de docent een belangrijke taak in het begeleiden van het leerproces van de studenten. Deze begeleiding kenmerkt zich door een afnemende sturing en steeds meer coachende rol van de docent en toenemende eigen verantwoordelijkheid bij de student.
- Voor de deeltijd nieuwe stijl is SLB integraal opgenomen in het onderwijsprogramma. De begeleiding vindt plaats in individuele gesprekken en een groepsbijeenkomst bij aanvang van het studiejaar. Ook bij de oude variant vindt SLB plaats. De SLB'er biedt de student ondersteuning bij oriëntatie, verwijzing en reflectie, studieloopbaanplanning en studieproblemen en geeft feedback op verworven competenties, behaalde studieresultaten en persoonskenmerken. In het curriculum van BE Compact is geen SLB opgenomen. De opleiding kent wel SLB in het geval dat studenten te maken krijgen met studievertraging (*Studiegids deeltijd propedeuse 2006-2007*).
- Tijdens de duale route heeft de student twee begeleiders: de bedrijfscoach als begeleider vanuit het bedrijf en de hogeschool mentor. De SLB functie wordt hier vervuld door de mentor. De opleiding zorgt in het eerste studiejaar voor studievoortgangbewaking en individuele studiebegeleiding. De studiebegeleiding in de hoofdfase is erop gericht om studieachterstand te voorkomen of niet verder op te laten lopen. De student wordt tijdens de laatste periode van de studie begeleid door een vakinhoudelijk docent en de bedrijfscoach op de werkplek (*Meesterstuk Gilde HBO 2004*).
- Tijdens de stage en het afstuderen bij de voltijdopleidingen heeft de student een stagecoördinator en afstudeercoördinator. De stagebegeleider en afstudeerbegeleider begeleiden de student in het derde en vierde studiejaar. In het derde studiejaar van BE (nieuw) kan de student een stage kiezen uit het aanbod op Blackboard of zelf met een voorstel komen. Door de stagecoördinator wordt aan de student een stagedocent toegekend, die hem tijdens de stage begeleid. Daarnaast heeft de student een stagebegeleider bij de stageorganisatie (*Stagehandleiding BE 2006-2007*). De derdejaars stage van FSM (nieuw) verschilt van BE alleen op het punt dat de student zelf zijn stageplaats dient te zoeken en er tijdens de stage een stageterugkomdag plaatsvindt om ervaringen uit te wisselen en knelpunten te bespreken (*Brochure oriënterende stage FSM 2005*). Tijdens het afstuderen FSM is de stagedocent tevens de afstudeerdocent (*Afstudeerbrochure FSM 2005*). De student BE wordt tijdens het afstuderen begeleid door een vakinhoudelijke docent en een bedrijfscommunicatie Nederlands. Daarnaast vindt begeleiding plaats vanuit het bedrijf waar de student zijn afstudeeropdracht uitvoert (*Afstudeerhandleiding BE 2005*).

- Studenten bij BE-Compact worden bij het afstuderen begeleid door een begeleider vanuit de opleiding (*Studiegids deeltijd BE-Compact 2006-2007*).
- Naast studiebegeleiding binnen de opleidingen kunnen studenten gebruik maken van een studieadviseur en studentendecanen. Bij de studieadviseur kunnen studenten terecht met vragen over keuzemogelijkheden en examenregelingen. De studentendecaan informeert, adviseert en ondersteunt de student bij problemen in studie- en/of privé-leven. Ook biedt het decanaat diverse cursussen aan, zoals taalcursussen voor anderstaligen, een sollicitatietraining om een stageplaats te vinden en een cursus om de studie te leren plannen (*Studiegidsen FEM 2006-2007*).
- Volgens de *SLB-evaluatie 2006* zijn studenten vooral tevreden over de individuele gesprekken, de beschikbare tijd en de adviezen en de feedback van de SLB'er. Studenten zijn minder tevreden over begeleiden van keuzen in de studieloopbaan, begeleiding in teamverband en het lesmateriaal voor SLB. Volgens de *Blokenquêtes 2005-2006* en de *SSA-enquête 2006* scoort de kwaliteit van de studieloopbaanbegeleiding wisselend. In het gesprek met het panel zijn studenten tevreden over de studieloopbaanbegeleiding.
- De opleiding geeft aan dat uit de hogeschool brede studieloopbaanbegeleiding evaluatie duidelijk naar voren komt dat de invoering van studieloopbaanbegeleiding onderschat is. Uit het gesprek met het opleidingsmanagement komt naar voren dat de opleidingen actief zoeken naar verbeteringen op dit punt. Volgens het management vonden studenten de reflectieopdrachten die zij moeten maken matig, vandaar de lage scores uit de enquêtes. In de blokken worden de opdrachten nu concreter gekoppeld aan het onderwijs dat de studenten volgen. Er wordt gezocht naar een meer directe koppeling van de studieloopbaanbegeleiding met de praktijk. Docenten hebben daar in januari 2007 een studiedag over gehad.
- Studenten vinden volgens de *SSA-enquête 2006* de informatie die de opleiding over de studievoortgang verstrekt voldoende. Dat geldt niet voor de deeltijdstudenten BE.
- Het panel concludeert op basis van het gesprek met het management dat het onderwerp studie(loopbaan)begeleiding een punt van aandacht is. In het gesprek met studenten is verbetering merkbaar. Het panel is van mening dat de opleidingen goed en actief met gesignaleerde problemen omgaat. Dit facet wordt dan ook als goed beoordeeld.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitzorg

Facet 5.1	Evaluatie resultaten	BE: Goed FSM: Goed
------------------	-----------------------------	-------------------------------------

Criteria

- *De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Voor de interne kwaliteitszorg sluit FEM aan bij het kwaliteitsbeleid van de Hanzehogeschool. Het EFQM-model en de PDCA-cyclus vormen de basis daarvan. De hogeschool streeft naar EFQM fase 3, de systeemgeoriënteerde onderwijsorganisatie. In het managementhandboek besturingsystematiek (*HG-besturingsystematiek 2004*) zijn de uitgangspunten van het besturingsproces in de hogeschool vastgelegd. Het managementdashboard is hierbij een van de besturingsinstrumenten en is tevens de operationalisering van de Balanced Score Card voor de hogeschool. Er zijn prestatie-indicatoren geformuleerd op basis van de doelen in het hogeschool strategisch plan (*Focus 2010, 2005*). Jaarlijks worden op basis van streefcijfers en resultaten van een cursusjaar de streefcijfers voor het volgende jaar vastgesteld.
- Binnen de hogeschool werkt elke School met een School Strategisch Plan (SSP) voor vier jaar en een daarvan afgeleide School Jaarplan (SJP) per cursusjaar. FEM heeft een SSP dat aansluit bij het nieuwe hogeschool brede beleidsplan (*SSP FEM 2005-2008*). Het Gilde HBO heeft een eigen jaarplan opgesteld (*Jaarplan Gilde HBO 2006-2007*). Het SJP bevat jaardoelen en prestatie-indicatoren. De belangrijkste doelen van het SJP worden opgenomen in het managementcontract dat de dean van de School afsluit met het CvB. Hierin staan streefwaarden genoemd waar de resultaten specifiek op worden beoordeeld. Streefwaarden ten aanzien van een aantal prestatie-indicatoren zijn opgenomen in het SSP.
- Elke drie jaar wordt op opleidingsniveau (voor beide opleidingen) een interne audit gehouden, vlak voor de start van een accreditatietraject en tussen twee accreditaties in. Het SJP geeft het meetplan weer voor de aangegeven prestatie-indicatoren en een planning van de kwaliteitszorgactiviteiten voor het cursusjaar 2006-2007 (*SJP FEM 2006-2007*).
- Hogeschoolbreed worden diverse evaluatie-instrumenten ingezet, onder andere de SSA-enquête. Deze bevat vragen over onder andere het onderwijs, de faciliteiten, internationalisering en gebruik van HELO. De enquête wordt jaarlijks uitgevoerd binnen de hogeschool. Eén keer in de twee jaar vindt een Personeelstevredenheidsonderzoek plaats. In dit onderzoek wordt het oordeel van medewerkers gevraagd ten aanzien van diverse aspecten van de organisatie en het beleid van de opleiding of School. In 2005-2006 is een pilot uitgevoerd met betrekking tot een werkgeversonderzoek, echter leverde dit een te lage respons op. Binnen het Gilde HBO is in de afgelopen jaren om de twee jaar een werkgeversenquête gehouden. Hierin kwamen onder andere informatievoorziening, organisatie van het duale traject en de samenwerking als aandachtspunten naar voren.
- De hogeschool maakt gebruik van externe evaluaties als de HBO-Monitor, Keuzegids en Aansluitingsmonitor Noordoost-Nederland (een jaarlijks onderzoek onder eerstejaarsstudenten van negen hogescholen in de regio Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland over de aansluiting van hun vooropleiding en het hbo).

- Binnen het instituut wordt gebruik gemaakt van diverse evaluatie-instrumenten. Voor de inhoudelijke evaluatie van het onderwijs worden blokenquêtes gehouden. Deze worden één keer per twee jaar geëvalueerd binnen FEM en de resultaten worden besproken in het klassenvertegenwoordigersoverleg. Bij het Gilde HBO worden niet in alle periodes blokenquêtes afgenomen, maar de blokken worden in het teamoverleg geëvalueerd en komen in studiegroepvertegenwoordigersoverleg (SVO) aan de orde. Tevens vinden mondelinge evaluaties met studenten, stage- en afstudeerevaluaties en een studiestakersonderzoek plaats. De studentevaluaties worden gebruikt als feedback voor de docent en/of het team.
- De opleiding heeft de volgende streefnormen ten aanzien van de evaluaties: voor het personeelsonderzoek minimaal een 7, EFQM-audit fase 3, blokevaluaties minimaal een 6, SSA-enquête minimaal een 7, de Keuzegids significant beter dan gemiddelde, HBO-Monitor minimaal een 7 en werkgeverstevredenheid voldoende of goed.
- Het panel heeft het materiaal bestudeerd en bevestigt de aanwezigheid van evaluatie-instrumenten en toetsbare streefdoelen. De instrumenten zijn bovendien van goede kwaliteit. Dit facet wordt dan ook als goed beoordeeld.

Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering	BE: Goed FSM: Goed
------------------	------------------------------------	-------------------------------------

Criteria

- *De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- De evaluatieresultaten van het instituut FEM worden opgenomen en geanalyseerd in een gezamenlijk document. Alleen de blokevaluaties worden daarin niet meegenomen.
- De resultaten van blokevaluaties worden op Blackboard geplaatst, waarmee ze toegankelijk zijn voor docenten en studenten. Ze worden besproken in teamoverleggen en in overleggen met studenten. Teamleiders bespreken evaluatieresultaten uit de blokenquêtes die lager scoren dan 6 met de betrokken docent(en) en maken afspraken over verbeteringen. Bij lage scores op het gehele blok maakt de teamleider afspraken met de blokcoördinator.
- Voor de beide voltijd opleidingen worden de resultaten van evaluaties besproken in het managementteam of werkgroepen en teamoverleggen. Dit resulteert in verbeterplannen. Als daarin sprake is van curriculumwijzigingen worden voorgelegd aan de opleidingscommissie. Adviezen daaruit worden meegegeven aan blokcoördinatoren.
- Resultaten van blokenquêtes worden besproken in het klassenvertegenwoordigersoverleg. Op basis hiervan en van eigen bevindingen van de docenten wordt een verbeterplan gemaakt, dat wordt besproken in blokteamoverleggen, het opleidingscommissie en in de kerngroep Brede Bachelor.

- De resultaten van evaluaties van de deeltijdopleiding BE worden besproken in het teamoverleg. Op basis daarvan worden verbetervoorstellen geformuleerd. In de duale opleiding BE worden de blokken schriftelijk geëvalueerd en besproken in studiegroepenoverleggen of teamoverleggen.
- FEM heeft de procedures van evaluaties en verbeteringen helder beschreven.
- De opleidingen geven in het zelfevaluatie-rapport een aantal voorbeelden van verbeteringen in programma-onderdelen als gevolg van blokevaluaties. Op basis van het auditrapport FEM voltijd en deeltijd (2006) is de informatievoorziening op Blackboard verbeterd.
- FEM is bezig met aanpassingen in de procedure rond de evaluaties van blokenquête, voornamelijk vanwege de lage respons. Bij het Gilde HBO gaan per cursusjaar 2006-2007 de blokevaluaties per semester plaatsvinden.
- Uit het auditrapport FEM voltijd en deeltijd 2006 blijkt ten aanzien van de PDCA-cyclus dat 'Plan' en 'Do' zichtbaar goed verlopen. Ten aanzien van 'Check' is het meetplan geformuleerd en de implementatie ervan begonnen. Voor een aantal activiteiten zoals rendementen en financiën is de PDCA-cyclus gesloten. Volgens het auditrapport bevindt de opleiding zich in fase 2 EFQM (procesgeoriënteerde organisatie). Aspecten met betrekking tot het onderwijs en faciliteiten scoren veel in fase 3 (systeemgeoriënteerde organisatie). Hierin heeft de opleiding volgens het zelfevaluatie-rapport veel vooruitgang geboekt ten opzichte van de interne audit in 2000 toen de opleiding zich tussen fase 1 en fase 2 bevond.
- De vorige visitatie van de opleiding BE (proefaccreditatie 2002) leidde tot een aantal oordelen 'matig' en een enkel oordeel 'onvoldoende'. Deze oordelen hadden betrekking op de actualiteit programma, de relatie tussen de doelstellingen en het programma, de studielast, de evaluaties, de toetsing en op de sturing op kwantitatieve studieresultaten. Het huidige visitatiepanel stelt op basis van zijn onderzoek vast dat de opleiding op alle punten toereikende verbeteringen heeft doorgevoerd. De opleiding FSM is niet eerder geïnspecteerd.

Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en het beroepenveld	BE: Goed FSM: Goed
------------------	---	-------------------------------

Criteria

- *Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemende beroepenveld van de opleiding actief betrokken.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- FEM betreft medewerkers, studenten en het werkveld veelvuldig bij het instituut en de opleidingen. Het instituut neemt wensen en ideeën van studenten en medewerkers serieus. Diverse evaluatie-instrumenten worden gebruikt om de waardering van studeren, medewerkers en werkveld te meten. Na analyse van de evaluatieresultaten worden, indien daarvoor aanleiding is, verbeteracties uitgevoerd. Deze verbeteracties worden teruggekoppeld aan de betrokkenen.

- Door de klassenvertegenwoordigersoverleggen (voltijd en deeltijd), studentenvertegenwoordigersoverleg (Gilde), SLB (deeltijd), stage-evaluaties, EFQM-audit en diverse enquêtes worden studenten betrokken bij de opleiding. FEM vraagt studenten om mee te werken bij open dagen en middelbare scholieren te informeren over de diverse aspecten van de opleiding.
- Studenten en docenten worden betrokken door middel van de Opleidingscommissie (OC) en de Instituutsmedezeggenschapsraad (IMR). Wanneer in verbeterplannen naar aanleiding van enquêtes sprake is van belangrijke onderwijsontwikkelingen, dan wordt dit binnen de OC besproken. Het verbeterplan en de adviezen van de OC worden meegegeven aan de blokcoördinator voor bijstelling van het onderwijs. Belangrijke beleidsbeslissingen worden ter instemming aan de IMR voorgelegd.
- Medewerkers hebben de mogelijkheid om te participeren in beleid en strategie. Hiervoor bestaan verschillende gremia, zoals de IMR en de teamvergaderingen. Studiedagen worden gebruikt om specifieke onderwerpen te bespreken. Op basis van hun expertise of interesse nodigt het instituut medewerkers uit mee te doen in commissies, projectgroepen of ontwikkeltrajecten. Docenten zijn betrokken bij de onderwijsontwikkeling en hebben veel invloed op de daadwerkelijke invulling van het curriculum. Deelnemers aan een blokteam hebben de verantwoordelijkheid voor de uitvoering en bijstelling van het betreffende onderwijsblok.
- Resultaten van blokenquêtes zijn voor docenten en studenten te lezen op Blackboard. Resultaten, voornamelijk blokenquête-resultaten, komen in teamoverleggen en in overleggen met studenten (klassenvertegenwoordigersoverleg) aan de orde en kunnen aanleiding zijn voor het formuleren van verbeterpunten. De blokken van het Gilde HBO worden schriftelijk geëvalueerd of worden besproken in de studiegroepvertegenwoordigersoverleggen.
- Alumni worden betrokken bij de opleiding door middel van alumniactiviteiten. Alle afgestudeerden worden benaderd om zich als alumnus te laten registreren. FEM benadert alumni voor het verzorgen van gastcolleges en deelname aan de open dagen. In het cursusjaar 2006-2007 vindt de operationalisering van het alumnibeleidsplan plaats. Enkele alumni zijn lid (geweest) van de werkveldadviescommissies.
- FEM beschikt over drie werkveldadviescommissies (WAC's): één voor AC/BE, één voor FE en één voor FSM. In totaal zijn 15 personen actief betrokken vanuit het werkveld bij het onderwijs binnen FEM. De WAC-leden zijn betrokken bij de ontwikkelingen in de opleidingen en bij marketingactiviteiten van de opleiding. WAC-overleggen vinden drie tot zes keer per jaar plaats. Werkgevers worden op verschillende manieren actief betrokken bij het onderwijs, gastcolleges, sollicitatie-, interview- en CMV-trainingen, zijn aanwezig bij open dagen en gastheer bij bedrijfsbezoeken.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1	Gerealiseerd niveau	BE: Goed FSM: Voldoende
-----------	---------------------	----------------------------

Criteria

- *De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde eindkwalificaties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Studenten laten in hun stage en tijdens hun afstuderen zien dat zij in de beroepspraktijk kunnen functioneren op (beginnend) hbo-niveau. Veel BE studenten kunnen na hun stage blijven werken bij het stagebedrijf. Bedrijven geven hiermee aan tevreden te zijn over het niveau en de kwaliteit van de FEM-studenten van de hogeschool. Bedrijven vragen jaarlijks om afgestudeerden van FEM. Het panel stelt op basis van het gesprek met het werkveld vast dat het tevreden is over afgestudeerde BE studenten die de competenties bezitten van een beginnend beroepsbeoefenaar.
- Werkloosheid onder afgestudeerden is laag, studenten vinden snel een baan. Uit het gesprek met alumni kom duidelijk naar voren dat studenten tevreden zijn over het niveau van de opleiding.
- Werkgevers van duale studenten BE geven hun eindbeoordeling over het uiteindelijke portfolio van de student. Hieruit blijkt dat werkgevers over het algemeen zeer tevreden zijn over het hbo-niveau van de duale student. De meeste duaal afgestudeerden kunnen hun huidige functie behouden of stromen door binnen het bedrijf naar een hogere functie. Deeltijd en duale studenten geven in het gesprek met het panel aan dat tijdens de opleiding bewaakt wordt of het niveau van hun functie nog overeenkomt met hetgeen vereist is voor de studie.
- De opleiding FSM kent nog niet zoveel afgestudeerden (20), omdat de opleiding pas in 2002 als zelfstandige opleiding binnen de hogeschool gestart is. Vanwege de toenemende complexiteit van de beroepsuitvoering zal de vraag naar hoog gekwalificeerde financieel-zakelijk dienstverleners volgens de opleiding groeien en ontstaat krapte op de arbeidsmarkt. De arbeidsmarkt voor hoog opgeleide financieel-zakelijke dienstverleners is daarom uitstekend. Vanuit de WAC van de opleiding wordt dit beeld bevestigd. Het panel stelt op basis van het gesprek met de werkgevers vast dat de afgestudeerde FSM studenten de competenties bezitten van een beginnend beroepsbeoefenaar.
- Volgens de *HBO-Monitor 2005* geeft de opleiding BE-voltijd studenten voldoende basis om te starten op de arbeidsmarkt en om hun competenties verder te ontwikkelen. Studenten geven aan dat de opleiding voldoende breed en zwaar is. Daarentegen vinden ze de diepgang niet voldoende. Ze zijn tevreden met de huidige functie. Die komt in de meeste gevallen volgens hen overeen met het opleidingsniveau. Ze vinden dat hun capaciteiten voldoende worden benut. De deeltijd en duale varianten komen vanwege hun geringe omvang niet aan bod. Van de opleiding FSM waren ten tijde van de afname nog geen afgestudeerden.

- Voor beide opleidingen geldt dat bij de afstudeerzitting geen externen betrokken zijn. Wel kan de bedrijfsbegeleider mee beoordelen (door middel van een presentatie in het bedrijf). Deze beoordeling telt voor éénzesde deel van het cijfer.
- Het panel heeft zestien scripties gezien en heeft daarbij gelet op de volgende punten: opzet structuur/onderzoek, opbouw, vraagstelling, niveau, gebruikte methodes en een adequate beoordeling door de docent. Op basis hiervan concludeert het panel dat de vraagstellingen van de scripties voor de opleiding BE relevant zijn voor het werkveld en dat ze van een goed niveau zijn. Literatuur en theorie worden daarbij, afhankelijk van het niveau van de student, goed gebruikt. Het panel komt tot het oordeel goed voor de opleiding BE.
- Het panel concludeert aan de hand van de scripties FSM dat de vraagstellingen relevant zijn voor het werkveld en de scripties van een redelijk niveau zijn. Het panel is wel van mening dat bij FSM het niveau sneller te behalen is dan bij BE en dat de formulering van de probleemstelling, de onderzoeksmethodiek en het taalgebruik verbeterd kan worden. Het panel heeft echter geen twijfels over het hbo-niveau van de afgestudeerden FSM en komt daarom tot het oordeel voldoende voor de opleiding FSM.
- Het panel is van mening dat de scripties van beide opleidingen adequaat beoordeeld worden (vergelijk facet 2.8).

Facet 6.2	Onderwijsrendement	BE: voldoende FSM: voldoende
------------------	---------------------------	---

Criteria

- *Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.*
- *Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.*

Het oordeel wordt als volgt beargumenteerd:

- Jaarlijks worden op basis van streefcijfers en resultaat van een cursusjaar de streefcijfers voor het volgende jaar vastgesteld. Het management kan op welk gewenst moment het managementdashboard raadplegen voor de onderwijsrendementsgegevens. Dit betreft het percentage uitvallers in de hoofdfase, de gemiddelde inschrijvingsduur van afgestudeerden, de gemiddelde inschrijvingsduur bij het behalen van de propedeuse en de gemiddelde inschrijvingsduur van studenten die uitvallen tijdens propedeuse.
- De gemiddelde studieduur van afgestudeerden BE voltijd is ongeveer 51 maanden, voor de deeltijd 48 maanden, voor de duale variant 45 maanden. Het streefrendement voor de gemiddelde studieduur van afgestudeerden (alle varianten) staat op 54 maanden (*SJP FEM 2006-2007*). Beide opleidingen halen het streefcijfer.
- De gemiddelde studieduur van studiestakers BE voltijd is ongeveer 17 maanden, voor de deeltijd 24, voor de duale variant 12 maanden. Het streefrendement voor de gemiddelde studieduur van studiestakers van alle varianten staat op 18,8 maanden

(SJP FEM 2006-2007). De voltijd en duale variant halen het streefcijfer, de deeltijd niet.

- Het diplomarendement van BE voltijd is na vijf jaar 33%, voor de deeltijd is er een stijging van 33% naar 55%, voor de duale variant is het rendement ongeveer 23%. Voor het diplomarendement is (nog) geen streefwaarde opgenomen in het SJP FEM.
- Van de opleiding FSM zijn nog niet veel studenten afgestudeerd, waardoor er over het diplomarendement nog weinig is te zeggen. De gemiddelde studieduur van studiestakers is ongeveer 12 maanden. De uitval na 1 jaar is ongeveer 20% en na drie jaar ongeveer 46% (oktober 2005). Er is een dalende trend waarneembaar. Voor de opleiding FSM gelden dezelfde streefwaarden als voor de opleiding BE.
- De opleiding BE kent een laag rendement, zij het dat voor de deeltijd variant een stijging zichtbaar is. Om het rendement positief te beïnvloeden worden binnen FEM activiteiten uitgevoerd zoals een goede voorlichting voor potentiële studenten en de mogelijkheid om na zes blokken nog zonder vertraging over te stappen naar een andere voltijdopleiding binnen FEM. Voor duale opleidingen is een overstap na acht blokken nog zonder vertraging mogelijk. Voor instromende studenten wordt een zomercursus georganiseerd om deficiënties weg te werken.
- De opleiding BE geeft als reden voor uitval een verkeerde studiekeuze, minder bereidheid bij studenten om hard aan de slag te gaan en tekortkomingen in kennis en vaardigheden op het gebied van economie, rekenen en Engels. Tevens wordt aangegeven dat veel studenten van studie switchen binnen het instituut waardoor de uitval bij de opleidingen hoog kan zijn.
- De opleiding BE heeft veel te maken met staartstudenten. Dit zijn studenten die in het verleden minder goed zijn begeleid, waardoor zij moeilijker zijn aan te sporen hun studie af te maken (omdat zij bijvoorbeeld al lang werken). De opleiding blijft deze studenten aansporen om hun diploma te halen.
- Het panel concludeert dat de opleidingen de streefnormen voor afgestudeerden en studiestakers behaald. Beide opleidingen hebben te maken met een laag diplomarendement. Het panel stelt vast dat beide opleidingen relevante maatregelen treffen om de rendementen, waar nodig, te verbeteren. Daarvan worden in het zelfevaluatie rapport voorbeelden genoemd. Op grond hiervan komt het panel tot het oordeel voldoende.

Deel C: Bijlagen

Bijlage 1: Onafhankelijkheidsverklaring panelleden

Onafhankelijkheidsverklaring Panellid

Ondergetekende,
panellid bij de kwaliteitsbeoordeling¹ van het opleidingsprogramma:

'001A2007.02 Bedrijfseconomie en Financial Services',

van de Hanzehogeschool Groningen

visitatiedatum: 25 april 2007

verklaart hierbij geen relaties of banden, privé noch zakelijk, te onderhouden met de hierboven genoemde opleiding(en) en instelling en zulke relaties, die een volstrekt onafhankelijke oordeelvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve kunnen beïnvloeden, de afgelopen vijf jaar met de te beoordelen opleiding(en) en de afgelopen twee jaar met de instelling ook niet te hebben gehad (dit geldt voor advieswerk en tussentijdse doormetingen).

Naam : de heer drs. N.J.M. Kwantes

Geboortedatum : 13-07-1949

Handtekening :

Datum : 9-3-2007

¹ Het panellid dat betrokken is bij deze kwaliteitsbeoordeling maakt deel uit van een panel dat bestaat uit minstens vier (bestaande opleiding) dan wel drie (TNO) leden. De meerderheid van deze panelliden heeft geen arbeidsrelatie met NQA.

Onafhankelijkheidsverklaring Panellid

Ondergetekende,
panellid bij de kwaliteitsbeoordeling¹ van het opleidingsprogramma:

'001A2007.02 Bedrijfseconomie en Financial Services Management',

van de Hanzehogeschool Groningen

visitatiedatum: 25 april 2007

verklaart hierbij geen relaties of banden, privé noch zakelijk, te onderhouden met de hierboven genoemde opleiding(en) en instelling en zulke relaties, die een volstrekt onafhankelijke oordeelvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve kunnen beïnvloeden, de afgelopen vijf jaar met de te beoordelen opleiding(en) en de afgelopen twee jaar met de instelling ook niet te hebben gehad (dit geldt voor advieswerk en tussentijdse doormetingen).

Naam : de heer drs. J.N. Leppink

Geboortedatum : 14-6-1946

Handtekening :

Datum : 13-3-2007

¹ Het panellid dat betrokken is bij deze kwaliteitsbeoordeling maakt deel uit van een panel dat bestaat uit minstens vier (bestaande opleiding) dan wel drie (TNO) leden. De meerderheid van deze panelliden heeft geen arbeidsrelatie met NQA.

Onafhankelijkheidsverklaring Panellid

Ondergetekende,
panellid bij de kwaliteitsbeoordeling¹ van het opleidingsprogramma:

'001A2007.02 Bedrijfseconomie en Financial Services',

van de Hanzehogeschool Groningen

visitatiedatum: 25 april 2007

verklaart hierbij geen relaties of banden, privé noch zakelijk, te onderhouden met de hierboven genoemde opleiding(en) en instelling en zulke relaties, die een volstrekt onafhankelijke oordeelvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve kunnen beïnvloeden, de afgelopen vijf jaar met de te beoordelen opleiding(en) en de afgelopen twee jaar met de instelling ook niet te hebben gehad (dit geldt voor advieswerk en tussentijdse doormetingen).

Naam : de heer V.T. Lee Piang

Geboortedatum : 05-11-1984

Handtekening : V.T. Lee - Piang

Datum : 17-04-2007

¹ Het panellid dat betrokken is bij deze kwaliteitsbeoordeling maakt deel uit van een panel dat bestaat uit minstens vier (bestaande opleiding) dan wel drie (TNO) leden. De meerderheid van deze panelliden heeft geen arbeidsrelatie met NQA.

Onafhankelijkheidsverklaring Panellid

Ondergetekende,
NQA auditor/panellid bij de kwaliteitsbeoordeling¹ van het opleidingsprogramma:

'001A2007.02 Bedrijfseconomie en Financial Services Management',

van de Hanzehogeschool Groningen

visitatiedatum: 25 april 2007

verklaart hierbij geen relaties of banden, privé noch zakelijk, te onderhouden met de hierboven genoemde opleiding(en) en instelling en zulke relaties, die een volstrekt onafhankelijke oordeelvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve kunnen beïnvloeden, de afgelopen vijf jaar met de te beoordelen opleiding(en) en de afgelopen twee jaar met de instelling ook niet te hebben gehad (dit geldt voor advieswerk en tussentijdse doormetingen).

Naam : de heer drs. L.S. van der Veen

Geboortedatum : 14 mei 1950

Handtekening

Datum

: 13 maart 2007

¹ Het panellid dat betrokken is bij deze kwaliteitsbeoordeling maakt deel uit van een panel dat bestaat uit minstens vier (bestaande opleiding) dan wel drie (TNO) leden. De meerderheid van deze panelliden heeft geen arbeidsrelatie met NQA.

Onafhankelijkheidsverklaring Panellid

Ondergetekende,
NQA junior auditor/panellid bij de kwaliteitsbeoordeling¹ van het opleidingsprogramma:

'001A2007.02 Bedrijfseconomie en Financial Services',

van de Hanzehogeschool Groningen

visitatiedatum: 25 april 2007

verklaart hierbij geen relaties of banden, privé noch zakelijk, te onderhouden met de hierboven genoemde opleiding(en) en instelling en zulke relaties, die een volstrekt onafhankelijke oordeelvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve kunnen beïnvloeden, de afgelopen vijf jaar met de te beoordelen opleiding(en) en de afgelopen twee jaar met de instelling ook niet te hebben gehad (dit geldt voor advieswerk en tussentijdse doormetingen).

Naam : mevrouw A.H.F. Klandermans

Geboortedatum : 15 mei 1983

Handtekening :

Datum : 17-07-2007

¹ Het panellid dat betrokken is bij deze kwaliteitsbeoordeling maakt deel uit van een panel dat bestaat uit minstens vier (bestaande opleiding) dan wel drie (TNO) leden. De meerderheid van deze panellleden heeft geen arbeidsrelatie met NQA.

Bijlage 2: Deskundigheden panelleden

Deskundigheid cf. Protocol VBI's; 22 augustus 2005	Panelid: De heer drs. N.J.M. Kwantes RB	Panelid: De heer drs. J.N. Leppink	Panelid student: De heer V.T. Lee Piang	Panelid NQA: De heer drs. L.S. van der Veen	Panelid NQA; Mevrouw A.H.F. Klандermans
Relevante werkvelddeskundigheid	X	X			
Vakdeskundigheid: Vertrouwd met meest recente ontwikkelingen	X	X			
Vakdeskundigheid: Vertrouwd met lesgeven en beoordeling en toetsing minstens op niveau/oriëntatie te beoordelen opleiding		X			
Onderwijsdeskundigheid	X	X		X	X
Studentgebonden deskundigheid			X		
Visitatiedeskundigheid	X	X	X	X	X

Nadere informatie over de achtergronden van de panelleden in willekeurige volgorde:

Panelid de heer drs. N.J.M. Kwantes RB.

De heer Kwantes is voornamelijk ingezet vanwege zijn grote expertise in het veld van marketing en opleidingen in het bankwezen. Door zijn lange werkervaring in het werkveld en zijn ervaring in verschillende sectoren van het onderwijs in de financiële dienstverlening, heeft hij een brede expertise en grote kennis op dit gebied. De heer Kwantes is voor deze visitatie individueel geïnstrueerd over het proces van accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1961 – 1967 HBS A
 1967 – 1973 Sociologie
 1980 1e graads opleiding Maatschappijleer
 1986 – 1988 Post-doctoraal Bedrijfskunde
 1991 – 1992 Register Bedrijfskundige
 1999 – 2000 MBA
 1978 – heden Management-opleidingen, opleidingen op terrein van organisatie-ontwikkeling, training & development

Werkervaring:

1970 – 1971	Secretaris Commissie Jeugd- en jongerenwerk, Gemeente Tilburg
1971 – 1972	Onderzoeker Educational Research, Philips
1973 – 1973	Reserve-officier/Sociaal wetenschappelijk onderzoeker, Ministerie van Defensie
1974 – 1978	Wetenschappelijk medewerker, Katholieke Universiteit van Nijmegen
1978 – 1985	Onderwijskundige/Consultant, Katholiek Pedagogisch Centrum
1980 – 1985	Docent Maatschappijleer, Avond-MEAO
1985 – heden	Rabobank Nederland:
1985 – 1987	Onderwijskundige Directoraat Opleidingen
1988 – 1991	Hoofd Opleidingen binnen Marketing Services Bedrijven
1992 – 1996	Manager Ondersteuning Betaaldiensten
1997 – 1998	Senior Consultant Corporate Management Development
1999	Hoofd Arbeidsmarktcommunicatie
1999 – 2000	Hoofd Management Support Directoraat Personeel
2000 – 2001	Hoofd Arbeidsvoorwaarden
2001 – heden	HR-Manager

Panellid: de heer drs. J.N. Leppink

De heer Lepink is ingezet vanwege zijn onderwijsdeskundigheid op het gebied van bedrijfseconomie. Hij heeft 28 jaar ervaring als docent bedrijfseconomie en is momenteel senior lecturer bij de masteropleiding Accounting en controlling aan de Haagse Hogeschool. De heer Leppink is voor deze visitatie individueel geïnstrueerd over het proces van accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding

1967 – 1973	Doct. Bedrijfseconomie V.U Amsterdam
1973 – 1975	Post doc. Accountancyopleiding V.U.

Werkervaring

1973 – 1976	Unilever audit dep.
1975 – 2003	Docent bedrijfseconomie Nivra Nijenrode
1977 – heden	Docent en lid management team HEAO Haagse Hogeschool
1982 – heden	Lid raad van advies HOFAM NIVE
1987 – 2004	Examinator financiering Open Universiteit
1992 – heden	Senior lecturer master opleiding Accounting en controlling Haagse Hogeschool

Panellid student de heer V. Lee Piang

De heer Lee Piang is ingezet als studentpanellid. Hij is vierdejaars student Accountancy aan de Hogeschool Rotterdam. De heer Lee Piang beschikt over studentgebonden deskundigheid met betrekking tot studielast, onderwijsaanpak en voorzieningen. Hij heeft voor deze visitatie individueel instructies gekregen.

Opleiding:

06/2002	Havo-diploma, Albeda-college Rotterdam
11/2005	Propedeuse Accountancy, Hogeschool Rotterdam, locatie HES

Werkervaring:

- 2/06 – 6/06 Stage Accountancy, Ernst&Young Accountants, Rotterdam
9/05 – heden Recruitment-medewerker, Hoge School Rotterdam, locatie HES
9/04 – 1/05 Leraar schaken, Openbare basisscholen schiedam
8/03 – heden Parttime werkzaam bij Promotion Partners Group

Panellid NQA de heer drs. L.S. van der Veen

De heer Van der Veen is ingezet als NQA-auditor. De heer Van der Veen heeft vijf jaar ervaring met visiteren in bijna alle sectoren van het hbo en heeft auditdeskundigheid op grond van deze werkervaring en op grond van auditcursussen gevolgd bij Lloyd's.

Opleiding:

- 1971 – 1980 Sociale Wetenschappen (Andragogie) Rijksuniversiteit Groningen

Cursussen:

- 1988 – 2003 Diverse opleidingen en cursussen op het gebied van onderwijs, auditing, management en organisatie, informatica en filosofie.

Werkervaring:

- 1976 – 1977 RUG: studentassistent Pedagogische en Andragogische Wetenschappen
1978 – 1979 RUG: studentassistent Interdisciplinaire Onderwijskunde
1979 – 1980 Gemeente Hoevelaken: beleidsmedewerker
1980 – 1983 Provincie Zeeland: projectleider AKU-project (kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening)
1983 – 1985 Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming: projectmedewerker PABO
1986 – 1990 Zeeuws Steunpunt Volwasseneneducatie: adviseur educatie en organisatie
1991 – 1994 Regionaal Educatief Centrum Zeeuwsch-Vlaanderen: adviseur educatie en organisatie
1995 – 1997 Regionaal Opleidingencentrum Westerschelde: stafmedewerker
2000 – 2003 HBO-raad: beleidsmedewerker kwaliteitszorg
2004 – heden NQA: auditor, accountmanager

Panellid NQA mevrouw A.H.F. Klandermans

Mevrouw Klandermans is ingezet als NQA-auditor. Zij heeft ervaring als student panellid, als lid van de opleidingscommissie FM en als NQA- auditor bij visitaties.

Opleiding:

- 2001 – 2005 Facility Management, differentiatie Vastgoed, Hogeschool Rotterdam

Werkervaring:

- 2001 – 2005 Diverse stages in het facilitaire werkveld.
2004 – 2005 Projectmedewerker Facilitair Bedrijf, Openbaarvervoerbedrijf RET. Ondersteuning en advies hoofd Inkoop en Algemene Zaken.
2005 – 2006 Junior consultant, *new Solutions*. Diverse adviestrajecten op gebied van facilitair management.
2007 – heden Junior-auditor, Netherlands Quality Agency.

Bijlage 3: Bezoekprogramma

Tijdstip	Programmaonderdeel	Deelnemers
09.00 – 11.00 uur	Ontvangst Materiaalbestudering	(Visitatiepanel)
11.00 – 11.45 uur	Gesprek met opleidingsmanagement	Opleidingsmanagement
11.45 – 12.30 uur	Gesprek met werkveld en afgestudeerden	- leden werkveldcie. - Stagebegeleiders - Werkgevers afgestudeerden - Recent afgestudeerden (max. 3 jaar)
12.30 – 13.00 uur	Gesprek met College van Bestuur Rondleiding	College van Bestuur
13.00 – 13.45	Lunchpauze	
13.45 – 14.30 uur	Gesprek met studenten	representatieve groep studenten, verspreid over opleidingen (in geval van cluster), studiejaren, varianten, vooropleiding
14.30 – 15.15	Gesprek met docenten	representatieve groep docenten: verspreid over opleidingen (in geval van cluster), vakken, specifieke taken (bijv. begeleiding / stagebegeleiding), varianten etc.
15.15 – 17.00 uur	Eventuele extra gesprekken Materiaal bestuderen Intern paneloverleg	(Visitatiepanel)
17.00 – 17.30 uur	Tweede gesprek met opleidingsmanagement en afronding	Opleidingsmanagement
17.30 – 18.00	Afsluitend paneloverleg	(Visitatiepanel)

Gespreksdeelnemers:

Bestuurders/management

Drs. Folkert J. Bangma
Dean Instituut voor Financieel Economisch
Management

Drs. Karen Geerts
teamleider Team Instroom

Mr. Ate P. Sietzema FB
teamleider hoofdfase Accountancy en
Fiscale Economie

Drs. Ritva L. Laurila
teamleider hoofdfase Bedrijfseconomie,
Financial Services Management, Deeltijd

Aloys G. Oude Voshaar
opleidingsmanager GILDE

Astrid F.M. van Oost- van der Tuyn
teamleider Onderwijs Ondersteunend Team

College van Bestuur Hanzehogeschool Groningen

Drs. Wiebe Wieling

Studenten BE/FSM

Marieke Ottens, BE Voltijd 1
Jelle Weijermans, BE Voltijd 2
Manon Buist, BE Voltijd jaar 4
Arjen Romke van Dijken, BE voltijd jaar 4
Stijn Rensen, BE Deeltijd jaar 4
Dennis Oosterhuis, BE Dual jaar 2
Anita de Haas, FSM Voltijd jaar 1
Arie Bax, FSM Voltijd jaar 2
Paul Dubois, FSM Voltijd jaar 3
Olger Douwes, FSM Vt jaar 4, Lid opleidingscomm.

Docenten/medewerkers BE/FSM	Drs. Maarten H. Stehouwer, Docent BE Drs. Peter Cramer, Docent BE Drs. Ton H. Hanema, Docent FSM Drs. Anka B. Goos, Docent Propedeuseteam/ FSM Drs. John G.H. Bak, Docent Propedeuseteam/ BE Drs. Hans A.J. de Rooij, Docent BE /vt en dt (nieuw) Drs. Bertus E.H. de Vroome, Docent BE dt (oud /Compact) Drs. Andre Geerdink, Docent BE / Voltijd en Gilde Esther de Boek, Docent FSM Drs. Jan Wolters, Docent BE, Vz. Opleidingscomm. Henk C. Bruggink, Docent BE / afstudeercoörd. BE Drs. Jeannette H. Postema, Instroomcoörd./ coörd. SLB jaar 1 en 2 Drs. Remko R. van der Lei, Adviseur Stafbureau Onderwijs zaken
-----------------------------	--

Afgestudeerden	P.A. Vrieling Alumnus Financial Services Management, juni 2006 Werkgever: AON, Nederland M.J. Thijen (alumnus BE, WAC BE-AC) Controller LPF Flexible Packaging BV, Grootegast Alumnus BE 1999 J.H. Luis (@home) (WAC: BE/AC) Per 1 mei 2007: Controller Gasunie Tot 1 mei 2007: Controller @Home (Onderdeel van Essent) Alumnus BE 1999 Lid Werkveldadviescommissie BE/AC
----------------	--

Externe betrokkenen

D. A. de Waard RA
Accountant, partner in de maatschap Ernst en
Young Nederland
NIVRA Registeraccountant
Voorzitter Werkveldadviescommissie AC en BE

Mr. A.M. de Graaf MBA
Fiscalist AveroAchmea Leeuwarden / Manager
Fiscaal Adviesbureau
Voorzitter Werkveldadviescommissie FSM

Jac. W. Boéré
Director AON Risico Management
Lid Werkveldadviescommissie FSM

Drs. H.A. Snapper RA
Directeur Financiën en Control Universitair Medisch
Centrum Groningen (UMCG)
Lid Werkveldadviescommissie BE/AC

Fred Sprenger (ABN-AMRO) (WAC FSM)
Per 1 mei 2007: Rayon Directeur ING Bank,
Hoogeveen
Tot 1 mei 2007: Private Banker ABN/AMRO
Groningen/Drenthe
Lid Werkveldadviescommissie FSM

Bijlage 4: Overzichtslijst van door de opleiding ter inzage gelegd materiaal

Documentenlijst opleidingen BE en FSM

In het zelfevaluatie-rapport wordt met het nummer verwezen naar deze documentenlijst. De nummering van de documenten is conform het EFQM-model. In de volledige documentenlijst zijn de gebieden steeds met tussenkopjes aangegeven. Aan het einde van de documentenlijst is ook een overzicht van Blackboard- en internetsites opgenomen, waarin het zelfevaluatie-rapport naar wordt verwezen.

De documentenlijst vermeldt alle documenten die van belang zijn voor de visitatie bij de opleidingen BE en FSM. In dezelfde week als de visitatie bij BE en FSM vindt ook de visitatie bij de opleidingen AC en FE plaats. Veel documenten zijn voor beide visitaties gelijk. Om verwarring te voorkomen hebben alle documenten een uniek nummer gekregen. Daarom missen in onderstaande overzichten sommige nummers. Dit zijn dan documenten die alleen van belang zijn bij de visitatie van AC en FE.

De **dikgedrukte documenten** zijn de documenten waarvan de NQA heeft aangegeven dat deze als verplichte documenten met het zelfevaluatie-rapport moeten worden meegestuurd. De documenten die **dikgedrukt en cursief** zijn, zijn op verzoek van het panel voor de visitatie extra aangeleverd. De overige documenten in de documentenlijst worden in het zelfevaluatie-rapport genoemd en/of liggen ter inzage tijdens de visitatie.

Algemene documenten

- A.1 Focus 2010, Strategisch Plan Hanzehogeschool Groningen, januari 2005
- A.2 Eindrapport Project Onderwijskader, Projectgroep Onderwijskader, oktober 2002
- A.3 HG-Onderwijsvisie, januari 2005
- A.4 HG-Toetsnotitie, Projectgroep Toetsbeleid, november 2004
- A.5 HG-Kader Kwaliteitszorg, Stafbureau Onderwijszaken, maart 2006
- A.6 Kadernotitie Studieloopbaanbegeleiding, Stafbureau Onderwijszaken, april 2004
- A.7 Vergelijking Dublin-descriptoren met HBO-kwalificaties, 2002**
- A.8 Managementhandboek Besturingssystematiek, april 2004
- A.9 Methode voor kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs naar het EFQM-model, juni 2004
- A.10 Keuzegids Hoger Onderwijs 2006

Organisatie

- 1.1 Diverse verslagen: MT, IMR, OC, WAC, teamoverleggen, klassenvertegenwoordigersoverleggen, communicatie nieuwbouw, studiedag, kerngroep Brede Bachelor, studentvertegenwoordigersoverleg (duaal)
- 1.2 Diverse externe publicaties, waaronder krantenartikel 7-11-2006 over opleidingstraject bij Belastingdienst
- 1.3 Gilde HBO informatieboekje, augustus 2006
- 1.4 Diverse brochures en voorlichtingsmateriaal**
- 1.5 Managementovereenkomst CvB en dean FEM 2006-2007
- 1.6 Organigram Instituut FEM, 2006-2007
- 1.7 Overleggen en commissies FEM, 2007
- 1.8 Overzicht podiumbijeenkomsten en studiedagen FEM, 2007
- 1.10 Deelname LOO BE
- 1.12 Deelname LOO FSM
- 1.13 Samenwerkingsverbanden van het instituut FEM

- 1.15 Werkveldadviescommissie AC/BE
- 1.17 Werkveldadviescommissie FSM
- 1.19 CV's werkveldadviescommissie AC/BE**
- 1.21 CV's werkveldadviescommissie FSM**
- 1.22 Lectoraat FEM voor het middenbedrijf, concept, november 2006
- 1.23 Notitie Lectoraat Groeifinanciering MKB, concept, oktober 2006

Beleid

- 2.1 Landelijk kader concept Gilde HBO, 2002
- 2.2 Landelijk kader kwaliteitszorg Gilde HBO, 2002
- 2.3 SSP FEM 2005-2008, april 2005
- 2.4 Visiedocument FEM 2004: Hoogvlieger op alle fronten, september 2004
- 2.5 Concept alumnibeleid FEM, 2006
- 2.6 **SJP FEM 2006-2007, mei 2006 (aangeleverd hoofdstuk 4: rendementen)**
- 2.7 Jaarplan team Instroom 2006-2007, oktober 2006
- 2.8 Jaarplan Gilde HBO 2006-2007, oktober 2006
- 2.9 **Projectplan Brede Bachelor, november 2004**
- 2.10 Brede Bachelor Plan van aanpak ontwikkeling 2005-2006, september 2005**
- 2.11 Brede Bachelor Plan van aanpak ontwikkeling 2006-2007, oktober 2006**
- 2.12 Brede Bachelor Rapportage 2004-2005, januari 2006
- 2.13 Brede Bachelor Rapportage 2005- april 2006, juni 2006
- 2.14 Zwaluwen even (Beroepskolom) Voortgangsrapportage, september 2006
- 2.15 Plan van aanpak Zwaluwen-even (Beroepskolom), 2006-2007
- 2.16 **Er gaat veel boven Groningen: Internationalisering binnen het Instituut voor FEM 2005-2010, een beleidsplan, concept, juli 2006**
- 2.17 Projectvoorstel revitalisering van deeltijd BE en AC en haalbaarheidsonderzoek deeltijd FSM en FE, oktober 2006
- 2.18 Projectplan Deeltijd FEM, november 2005

Personeelsmanagement

- 3.1 Meerjarenpersoneelsplan FEM 2006-2007, februari 2007
- 3.2 Herontwerp onderwijsondersteunend team, november 2006
- 3.3 Programma organisatieontwikkeling, november 2005 en vervolgdocument, juni 2006
- 3.4 CV's docenten FEM**
- 3.5 Overzicht gastdocenten FEM
- 3.6 Wegwijzer nieuwe medewerkers FEM, november 2006

Middelenmanagement

- 4.1 Analyse en advies ICT-gebruik Instituut FEM, november 2005
 - 4.2 Analyse en advies ICT-gebruik Instituut FEM, vervolgdocument, zomer 2006
 - 4.3 Rapport verbetering Blackboard, september 2006
- Onderwijs
- 5.1 Het onderwijs bij FEM, februari 2007
 - 5.2 Domeincompetenties Economics, december 2005 (drie delen)
 - 5.4 Beroeps- en opleidingsprofiel van de HBO-opleiding Bedrijfseconomie, LOBE, juni 1999**
 - 5.6 Beroeps- en opleidingsprofiel hoger onderwijs financiële en zakelijke dienstverlening (FSM), landelijk overleg HOFZD, augustus 2001**
 - 5.8 Handboek Gilde HBO, 2006-2007**

- 5.9 Bijlagenboek Gilde HBO, 2006-2007
- 5.10 Studiegids Propedeuse voltijd 2006-2007**
- 5.12a Studiegids Gilde propedeuse 2006-2007**
- 5.12c Studiegids Gilde BE 2006-2007**
- 5.13 Studiegids BE 2^e jaar en 3^e jaar nieuwe stijl 2006-2007 en 4^e jaar oude stijl**
- 5.14a Studiegids Deeltijd FEM 2006-2007**
- 5.14b Studiegids deeltijd BE (en CE) oude stijl 2006-2007**
- 5.15 Studiegids Economie Compact BE 2006-2007**
- 5.17 Studiegids FSM 2^e jaar en 3^e jaar nieuwe stijl 2006-2007 en 4^e jaar oude stijl**
- 5.18 Boekenlijst FEM propedeuse voltijd 2006-2007
- 5.19 Boekenlijst FEM hoofdfase voltijd 2006-2007
- 5.20 Boekenlijst BE-deeltijd 2006-2007
- 5.21 Boekenlijsten Gilde 2006-2007
- 5.22 Ontwerpmodel Gilde onderwijs, 2003
- 5.23 Ontwerpmodel Gilde-onderwijs, itemlijst, 2003
- 5.26a Curriculumoverzicht BE-voltijd**
- 5.26b Curriculumoverzicht BE-deeltijd nieuwe stijl**
- 5.26c Curriculumoverzicht BE-deeltijd oude stijl**
- 5.26d Curriculumoverzicht deeltijd BE-Compact**
- 5.26e Curriculumoverzicht BE-duaal**
- 5.26f Curriculumoverzicht FSM-voltijd**
- 5.28a Competentiematrix BE-voltijd**
- 5.28b Competentiematrix BE-deeltijd nieuwe stijl**
- 5.28c Competentiematrix BE-deeltijd oude stijl**
- 5.28d Competentiematrix deeltijd BE-Compact**
- 5.28e Competentiematrix BE-duaal**
- 5.28f Competentiematrix FSM-voltijd**
- 5.30a Vergelijking competenties met HBO-kwalificaties BE-voltijd**
- 5.30b Vergelijking competenties met HBO-kwalificaties BE-deeltijd nieuwe stijl**
- 5.30c Vergelijking competenties met HBO-kwalificaties BE-deeltijd oude stijl**
- 5.30d Vergelijking competenties met HBO-kwalificaties deeltijd BE-Compact**
- 5.30e Vergelijking competenties met HBO-kwalificaties BE-duaal**
- 5.30f Vergelijking competenties met HBO-kwalificaties FSM-voltijd**
- 5.31 Handleiding project en integrale opdracht, propedeuse en 2^e jaar FEM, juli 2006
- 5.32 Bedrijfssimulatiespel 'HanzeCar de Luxe', HanzeAid, Deelnemershandleiding, juni 2005
- 5.33 Kwaliteitscriteria werkplekken Gilde HBO, 2003
- 5.36 Informatieboekje Londenreis, oktober 2006
- 5.40 ***Stage van de opleiding BE, informatiebrochure voor de student 2006-2007***
- 5.41 *De afstudeeropdracht, handleiding voor voorbereiding, uitvoering en afronding, opleiding BE-voltijd, april 2005***
- 5.42 *De afstudeerhandleiding BE-deeltijd oude stijl 2006-2007***
- 5.39 *Meesterstuk Gilde HBO, Proeve van Bekwaamheid, augustus 2004***
- 5.46 *De afstudeeropdracht brochure van de opleiding FSM, instructie voor de student, 2005-2006, december 2005***
- 5.47 *De oriënterende stage van de opleiding FSM, informatiebrochure voor de student, december 2005***
- 5.48 *De participerende stage van de opleiding FSM, informatiebrochure voor de student, december 2005***
- 5.50 Toetsbeleid Visiedocument FEM, december 2005

- 5.51 Verbeterplan Toetsing voor het Instituut voor FEM, februari 2006
- 5.52 Stand van Zaken Toetscommissie FEM, juni 2006
- 5.53 Overzicht toetsvormen voltijdopleidingen
- 5.54 Overzicht toetsvormen deeltijdopleiding BE
- 5.55 Overzicht toetsvormen duale opleidingen
- 5.56 Toetsing in het Gilde HBO, concept, november 2006
- 5.57 SLB studentenhandleiding propedeuse, cursusjaar 2006-2007
- 5.58 Docentenhandleiding SLB propedeuse, cursusjaar 2006-2007
- 5.59 SLB studentenhandleiding jaar 2, 2006-2007
- 5.60 SLB docentenhandleiding jaar 2, 2006-2007
- 5.61 SLB handleiding BE-deeltijd oude stijl jaar 2, 2006-2007
- 5.62 SLB handleiding BE-deeltijd oude stijl jaar 3, 2006-2007
- 5.63 Intake opdracht Gilde, incl. bijlagen, 1999
- 5.64 Onderwijsarbeidsovereenkomst Gilde HBO
- 5.65 Afstudeerhandleiding Deeltijd BE-Compact 2006-2007

Waardering door klanten

- 6.1 Evaluatieresultaten 2005-2006, analyse en stand van zaken FEM, november 2006
- 6.2 Analyse SSA-enquête 2005 bij Instituut FEM, maart 2006
- 6.3 Rapportage SSA-enquête voltijd en dual, februari 2007
- 6.4 Rapportage SSA-enquête deeltijd, februari 2007
- 6.5 Resultaten blokenquêtes voltijd en deeltijd 2005-2006
- 6.6 Verslag blokenquête Gilde, november 2005
- 6.7 Aansluitingsmonitor Noordoost Nederland, juni 2006
- 6.9 Elsevier onderzoek naar oordeel studenten, M&C, oktober 2005
- 6.10 Elsevier onderzoek naar oordeel studenten, M&C, 2006
- 6.11 HBO-Monitor 2005 incl. bijlagen
- 6.12 Rapportage stichting Gilde HBO werkgeversenquête 2005, juni 2005
- 6.13 Rapportage alumni-enquête BE-Compact, juni 2005

Waardering door personeel

- 7.1 Rapportage Personeelstevredenheidsonderzoek FEM, december 2005 en brief met vervolgacties, december 2005

Resultaten

- 9.1 HG-mangementrapportage, juni 2006
- 9.2 ***Nadere beschouwing van rendementsgegevens FEM, januari 2007***
- 9.3 Rendementen propedeuse FEM, 2005-2006

Kwaliteitszorg

- 10.1 Procedure blokevaluatie FEM-voltijd, januari 2007 (concept)
- 10.2 Kwaliteitszorgplan bij SJP 2005-2006, december 2005
- 10.3 Auditrapport FEM voltijd en deeltijd, maart 2006
- 10.4 Auditrapport Gilde HBO, mei 2006
- 10.6 Bestuurlijke reactie BE, juni 2002**
- 10.12 Overzicht afstudeerwerkstukken BE**
- 10.14 Overzicht afstudeerwerkstukken FSM**

Blackboard- en internetsites

- W.1 www.hanze.nl, onder Lectoraten
- W.2 Blackboardsite Instituut FEM
- W.3 Blackboardsite Deeltijd FEM
- W.4 Managementdashboard HG
- W.5 Kengetallensite HG
- W.6 HELO, Progress
- W.7** Blackboardsite HG, HG-studentenstatuut met o.a. **Onderwijs- en examenregeling**
- W.8 Blackboardsite HG, HG-decaanaat
- W.9 OC&W-regelingen, 19 februari 2003, Blackboard Aansluiting VO-HBO
- W.10 Blackboardsite P&O, notitie HRM gesprekscyclus, P&O, mei 2006
- W.11 Blackboardsite P&O, formats functioneringsgesprekken
- W.12 Internetsite RuG, masteropleiding na het HBO

Bijlage 5: Eindkwalificaties

Moet door de opleiding worden aangeleverd aan de NVAO

Bijlage 6 Domeinspecifieke referentiekader

De eindkwalificaties van Bachelor of Economics staan beschreven op de site van de HBO-raad: www.hbo-raad.nl onder het kopje competenties/ economie.